

Vanhempien näkemyksiä ekososiaalisesta sivistyksestä päiväkodin arjessa

Elina Ruponen

2021 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

**Vanhempien näkemyksiä ekososiaalisesta sivistyksestä
päiväkodin arjessa**

Elina Ruponen
Sosionomi AMK
Opinnäytetyö
Toukokuu 2021

Elina Ruponen

Vanhempien näkemyksiä ekososiaalisesta sivistyksestä päiväkodin arjessa

Vuosi

2021

Sivumäärä 48

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää vanhempien ja päiväkodin näkemyksiä ekososiaalisesta sivistyksestä ja siihen liittyvästä dialogisen vuorovaikutuksen tärkeydestä. Lisäksi haluttiin selvittää vanhemmilta ja päiväkodin johtajalta nousevia kehittämisideoita ekososiaalisen sivistyksen näkökulmasta luontopainotteisessa päiväkodissa. Tutkimuksen työelämäkumppanina toimi hämeenlinnalainen yksityinen päiväkot.

Tietoperustassa tarkasteltiin ympäristössä oppimista ja sitä kautta ekososiaalisen sivistyksen sekä dialogisen vuorovaikutuksen teoriaa. Erityisesti avattiin ekososiaalisen sivistyksen käsitettä sekä siihen liittyviä ympäristön ja dialogisen vuorovaikutuksen teemoja.

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Tutkimusaineisto kerättiin teemahaastattelulla, joihin osallistui vanhemmat sekä päiväkodin johtaja. Aineistoa analysoitiin teemoittelua hyödyntäen ja sen avulla saatiin haastatteluaineistosta nostettua esiin olennaisia teemoja.

Tutkimustulosten mukaan vanhemmat ja päiväkodin johtaja kokevat ekososiaalisen sivistyksen koostuvan kolmesta eri osa-alueesta sekä yhdestä erityisesti dialogiseen vuorovaikutukseen keskittyvästä osa-alueesta. Nämä osa-alueet olivat avoin ja luottamuksellinen vuorovaikutus, riippuvaisuus toisista ihmisistä ja ympäristöstämme, vastuullisuus ja kohtuullisuus sekä päiväkodin merkitys ekososiaalisen sivistyksen edistämiseksi. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että vanhemmat näkevät ekososiaalisen sivistyksen ja siihen liittyvän dialogisen vuorovaikutuksen olevan tärkeä osa päiväkodin toimintaa, jossa yhteistyö on kaiken perustana. Opinnäytetyö on hyödyllinen toimeksiantajana toimineelle päiväkodille mutta myös muille varhaiskasvattajille, sillä kaikille ekososiaalinen sivistys ei ole käsitteenä tuttu.

Asiasanat: Ympäristökasvatus, dialogisuus, ekososiaalinen sivistys, vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö

Elina Ruponen

Parents views on ecosocial education in the daily life of a kindergarten

Year 2021

Pages 51

The objective of this study was to find out the views of parents and kindergartens about ecosocial education and the related importance of dialogical interaction. In addition, the aim was to establish emerging development ideas from parents and a kindergarten manager on the perspective of ecosocial education in a nature-focused kindergarten. The thesis was implemented in a private kindergarten in Hämeenlinna.

The theoretical framework examined learning in the environment and, in particular, the concepts of ecosocial education, related environmental themes as well as dialogical interaction.

A qualitative research method was applied in this thesis. The research material was collected through thematic interviews, which were attended by parents and kindergarten manager. The material was analyzed using thematic design. With thematical design, it was possible to highlight relevant themes from the interview material.

The results showed that parents and the kindergarten manager perceive ecosocial education of to consist of three different areas and one area that focuses specifically on dialogical interaction. The indentified areas were open and confidential interaction, dependence on other people and our environment, responsibility and moderation and the role of the kindergarten in promoting ecosocial education. The main conclusion was that parents saw ecosocial education and the related dialogical interaction as an important part of the kindergarten activities, where cooperation was the basis of everything. The thesis is beneficial for the commissioning kindergarten and also for other kindergarten educators as everyone is familiar with the concept of ecosocial education.

Keywords: Environmental education, dialogue, ecosocial education, cooperation with parents

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Ympäristökasvatuksen lähtökohdat varhaiskasvatuksessa	7
2.1	Ympäristössä oppiminen	7
2.2	Ekososiaalinen sivistys ja ympäristökasvatus.....	14
2.3	Dialogisuus ekososiaalisen sivistyksen edellytyksenä	16
3	Opinnäytetyöprosessin kuvaus.....	19
3.1	Tavoitteet ja tutkimuskysymys.....	19
3.2	Tutkimusmenetelmien kuvaus.....	20
3.2.1	Teemahaastattelu aineistonkeruu menetelmänä	21
3.2.2	Sisällönanalyysi ja teemoittelu	23
3.3	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	24
4	Tutkimustulokset	26
4.1	Avoin ja luottamuksellinen vuorovaikutus toimivan yhteistyön edellytyksenä	26
4.2	Riippuvaisuus toisista ihmisistä ja ympäristöstä osana ekososiaalista sivistystä ..	29
4.3	Vastuullisuus ja kohtuullisuus osana perheiden arkea	30
4.4	Päiväkodin merkitys ekososiaalisen sivistyksen edistämisessä	31
4.5	Vanhemmilta ja päiväkodin johtajalta nousseita kehittämiskohteita	33
5	Johtopäätökset	36
6	Pohdinta	40
	Lähteet.....	44
	Kuviot	47
	Liitteet	48

1 Johdanto

Ekososiaalinen sivistys sisältyy varhaiskasvatussuunnitelmanperusteiden arvopohjaan. Sen ajatuksena on ihminen, joka tietää omat vapautensa mutta myös vastuunsa, jotka liittyvät toisiin ihmisiin sekä ympäröivään luontoon. Varhaiskasvatuksessa painotetaan kestävä elämäntapaa, ihmisoikeuksien kunnioittamista ja ihmisarvon loukkaamattomuutta. Yhtenä arvona esille nousee ihmisenä kasvaminen. Tämä tarkoittaa lapsen kehitystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseensä, muihin ihmisiin, ympäristöön sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Varhaiskasvattajien tehtävänä on ohjata lasta tähän sivistykseen niin, että lapsen yksilöllinen identiteetti pääsee muototumaan. Tavoitteena on, että lapset oppivat havainnoimaan toimintansa vaikutuksia toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 20-22.)

Arnkilän (2019) tutkimus osoittaa, että dialogiset kohtaamiset ja syvä oppiminen ovat mahdollisia ryhmissä, joissa on kaikenlaisista lähtökohdista tulevia lapsia. Moninaisuus näyttääkin olevan avaintekijänä dialogisten suhteiden luomisessa. Tällaiseen dialogiseen vuorovaikutukseen halutaan pyrkiä myös päiväkodissa, joka toimii tämän opinnäytetyön työelämäkumppanina. Dialogiset kohtaamiset ovat välineenä ympäristökasvatuksen kokonaisvaltaiseen suunnitteluun ja kehittämiseen yhdessä perheiden kanssa.

Tutkimuksen tarkoituksena on varhaiskasvatuksen ekososiaalisen sivistystyön kehittäminen vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön avulla. Tavoitteena on selvittää vanhempien ja päiväkodin näkemyksiä ekososiaalisesta sivistyksestä ja siihen liittyvästä dialogisen vuorovaikutuksen tärkeydestä. Lisäksi selvitetään vanhemmilta nousevia kehittämisideoita ekososiaalisen sivistyksen näkökulmasta luontopainotteisessa päiväkodissa. Opinnäytetyön avulla pyritään tuottamaan aineistoa, jonka avulla he voivat kehittää toimintaa.

Opinnäytetyö toteutetaan laadullisena tutkimuksena. Tutkimus toteutettiin haastatteleamalla päiväkodin johtajaa ja vanhempia, jotka ovat isossa osassa päiväkodin toimintaa. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys rakentuu varhaiskasvatuksen ja siinä tapahtuvan ympäristökasvatuksen ympärille. Lisäksi käsitellään ekososiaalista sivistystä erityisesti varhaiskasvatuksen näkökulmasta sekä päiväkodin ja vanhempien välillä tapahtuvaa dialogista vuorovaikutusta ympäristökasvatuksen suunnittelun ja kehittämisen näkökulmasta.

Rajaan opinnäytetyön aiheen käsittelemään vanhempien näkemyksiä varhaiskasvatuksessa toteutettavasta ekososiaalisesta sivistyksestä. Opinnäytetyön aihe on syntynyt omasta työpäivästäni hämeenlinnalaisen päiväkodin tarpeesta selvittää vanhempien näkemyksiä ekososiaalisesta sivistyksestä sekä dialogisuuden tärkeydestä kodin ja päiväkodin välillä. Aihe rajautui nimenomaan päiväkodin toiveesta selvittää vanhempien näkemyksiä. Rajaukseen vaikuttivat myös aiemmat tutkimukset aiheesta. Ekososiaalisen sivistyksen näkökulmaa ja erityisesti

henkilöstön valmiuksia ekososiaalisen sivistyksen perustan luomiseen käsitellään erilaisissa tutkimuksissa, kuten esimerkiksi Peuran (2020) sekä Linsiön ja Nykäsen (2016) AMK- opinnäytetöissä.

Toimeksiantajana opinnäytetyössä toimii Hämeenlinnassa sijaitseva yksityinen päiväkoti, jonka toiminta perustuu retki- ja luontopainotteisuuteen. Toiminnan tavoitteena on olla eturintamassa toteuttamassa ja kehittämässä lapsilähtöistä sekä kestävän kehityksen mukaista laadukasta varhaiskasvatusta. Päiväkoti pyrkii kehittämään vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä ja tuomaan yhä enemmän esille ekososiaalista näkökulmaa toiminnassaan.

2 Ympäristökasvatuksen lähtökohdat varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatus on tärkeässä osassa jo lapsen elämän alkumetreiltä saakka. Nykypäivänä ajatellaan, että ihmisen elämän mittainen oppimisen ja kasvun polku alkaa jo varhaislapsuudessa. Lapsuuden merkitystä korostetaan yhä enemmän ja sen merkityksen ymmärtäminen on osa pedagogisen toiminnan perustaa. Toisaalta myös jokaisen lapsen tunteminen ja yksilöllisen kehityksen huomioiminen on yhä tärkeämpää. Kaiken tämän pohjana on varhaiskasvatuksen arvot. Varhaiskasvatuksen arvopohjan muodostavat lapsuuden itseisarvo, ihmisenä kasvamisen, lapsen oikeudet, yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus, perheiden monimuotoisuus sekä terveellinen ja kestävä elämäntapa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritellään, että varhaiskasvatuksen tehtävänä on lasten kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistäminen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 19-21.) Tässä opinnäytetyössä käsittelen ympäristökasvatusta osana varhaiskasvatuksen toimintaperiaatteita.

2.1 Ympäristössä oppiminen

Ympäristössä oppiminen ja sen vaikutukset lapsen kasvuun ja kehitykseen on noussut esille nykypäivän yhteiskunnassa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissakin on nähtävissä millainen merkitys ympäristöllä ja siihen liittyvillä asioilla on lapsen elämässä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa painotetaan myönteistä ja kannustavaa ilmapiiriä. Se on pohja terveen itsetunnon kehitykselle. Luontokasvatuksessa tämä näkyy erityisesti monimuotoisen arjen myötä, kun lapsista kehittyy aktiivisesti ympäristöönsä vaikuttavia yksilöitä, jotka oppivat myös vuorovaikutuksen taitoja. Luonto- ja ympäristökasvatuksen arvoihin perustuva huolehtimisen ja välittämisen kulttuuri linkittyy lapsuudesta saakka tunteeseen osallisuudesta sekä yhteisöön kuulumisesta. Nämä taidot kehittyvät myös yhdessä tekemisen ja vertaisoppimisen kautta. Yhdessä kokemuksia jakamalla asioille luodaan syvempi merkitys ja niille saadaan uusia merkityksiä. Lasten osallistaminen ja tiivis yhteistyö vanhempien kanssa luovat pohjan laadukkaalle toiminnalle. Lasten keskinäinen vuorovaikutus ja sosiaaliset taidot toimivat pohjana

laadukkaalle ryhmätoiminnalle, jossa jokainen lapsi voi tuntea olevansa merkityksellinen sekä tärkeä osa ryhmää juuri sellaisena kuin on. Ympäristökasvatuksen yhdeksi tavoitteeksi voidaan siis määritellä lapsen aktiivinen ja osallistuva toimijuus. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 30-31.)

Luonnolla on havaittu olevan positiivinen vaikutus ihmisen hyvinvointiin. Metsässä runsaasti toimivan lapsen itsetunto kehittyy merkittävästi luonnossa toimimisen myötä. Samalla lapsen ongelmanratkaisukyky kehittyy huomattavasti paremmin ja rauhattomalle lapselle luonto tarjoaa myös keskittymistä tukevan ympäristön. Luonnossa lapset rohkaistuvat kokeilemaan uusia asioita ja samalla heidän itseluottamuksensa kasvaa. (YLE 2017.)

Ympäristökasvatuksen ajatellaan olevan sama asia kuin luontokasvatus. Nykypäivänä ympäristökasvatuksen määritelmä on kuitenkin laajempi, sillä siihen kuuluu luontokokemusten lisäksi kaupunkiympäristö. Ympäristökasvatuksen ajatuksena on kokonaisvaltaisen ympäristövastuullisen elämäntavan omaksuminen ja siihen kasvaminen. Näihin tavoitteisiin pyritään vaikuttamaan lapsen jokapäiväisessä elämässä arkeilla keinoilla. Ympäristökasvatus sisältää paljon muutakin kuin luontokasvatusta. Luontokokemukset ovat hyvin tärkeitä mutta niiden rinnalla on nousseet esille myös kaupunkikokemukset sekä kaupunkiympäristöön ja elämäntapaan tutustuminen. (Hujala, Turja & Alijoki 2017, 210-220.) Ympäristökasvatuksen tarkoitus toimeksi-antajana toimivassa päiväkodissa on tuoda esille ympäristön tärkeyttä elämämme ja hyvinvointimme kannalta. Pienet teot ympäristömme hyväksi ovat tärkeitä ja kestävän elämäntavan omaksuminen jo päiväkodista saakka edesauttaa ympäristömme monimuotoisuuden pysyvyyttä.

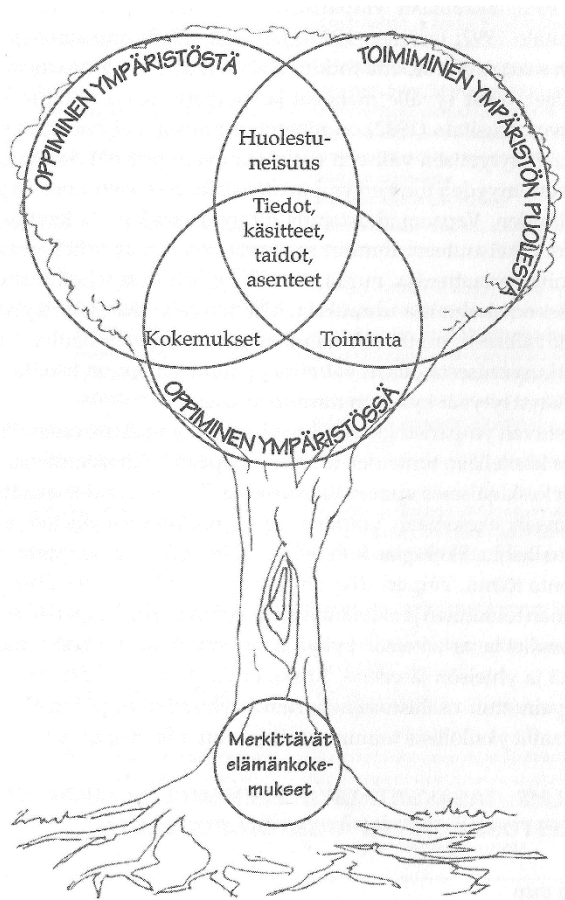
Ympäristökasvatus- käsitteen lisäksi käytetään kestävään kehitykseen kasvatusta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 21) yhtenä arvoperustana mainitaan kestävä elämäntapa. Sen omaksumista pidetään keskeisenä asiana ja tavoitteena onkin, että kestävään elämäntapaan liittyviä tietoja, taitoja ja asenteita sisällytetään kasvatukseen ja opetukseen. Tämä vahvistaa lasten tahtoa ja kykyä hyödyntää opittua myös arjen toiminnoissa päivittäin. Varhaiskasvatuksessa painopisteenä ovat kestävä elämäntavan sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 16). Sosiaalisesta näkökulmasta on tärkeää mahdollistaa lasten osallisuus sekä tunne omista vaikutusmahdollisuuksista ja tasa-vertaisuudesta. Nämä vahvistavat entisestään lapsen kasvua aktiiviseksi kansalaiseksi. Kulttuurisesta näkökulmasta tarkasteltuna tavoitteena on edistää taitoa kuuntelemiseen, tunnistamiseen ja ymmärrykseen eri näkemyksiä kohtaan. Tähän liittyy vahvasti myös kyky reflektoida omia arvoja ja asenteita. Lapsen itsetunnon kannalta on tärkeää, että lapsi saa kokemuksen kaikkia kunnioittavasta ja kohtuutta arvostavasta elämäntavasta myös varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) todetaan, että opeteltavien tietosisältöjen sijaan tärkeämpää on se, miten varhaiskasvatuksessa työskennellään ja millaiseksi toimintakulttuuri sekä oppimisympäristö rakennetaan.

Ympäristökasvatuksen tavoitteita sekä sisältöjä on määritetty kauan jo 1979-luvulta lähtien. Ympäristökasvatus ei ole uusi asia, mutta se on yhä enemmän pinnalla muuttuvassa yhteiskunnassamme. Ympäristökasvatuksen kokonaisvaltaisena tavoitteena nähdään olevan ympäristövastuullisen kansalaisten kasvattaminen. Alan tutkijat ovat kamppailleet vuosien aikana siitä, mitkä asiat edistävät ympäristövastuullisuutta ja siihen kasvattamista. (Hujala, Turja & Alijoki 2020, 221.)

Palmerin (1998) mukaan ympäristökasvatuksella on eri tavoitteita. Ensimmäinen niistä on vahvistaa ihmisten tietoa siitä, että ympäristö on ensiarvoisen tärkeä tekijä elämämme ja hyvinvointimme näkökulmasta. Toinen tavoite on, että erilaisten ympäristönäkökulmien huomioiminen ja ympäristöstä huolehtiva toiminta nousisi itsestään osaksi jokaisen arkea. Kasvatuksen näkökulmasta tavoitteena on antaa lapsille edellytykset arvojen ja asenteiden omaksumiselle, jotta heissä syntyisi halu ja mahdollisuus elää kestäväällä tavalla myös tulevaisuudessa.

Joy A. Palmerin (1998) puumalli on yksi tunnetuimpia ja käytetyimpiä ympäristökasvatuksen malleja. Palmerin puu kuvaa selkeästi ympäristökasvatuksen moninaisia kehitysvaiheita ja sisältöjä. Palmerin (1998) mukaan ympäristökasvatuksessa on pohjimmiltaan kyse voimaantumisesta ja henkilökohtaisen merkityksen muodostamisesta. Mallissa korostuvat kolme eri tekijää: henkilökohtaiset ympäristökokemukset- ja elämykset, huolestuneisuus sekä ympäristöstä huolehtiminen ja ympäristön puolesta toimiminen. Nämä eri elementit toimivat samanaikaisesti ja limittäin. Puun juuret kuvastavat ihmisen merkittäviä elämäkokemuksia ja sitä, miten merkittäviä nämä ovat oppimisen pohjan rakentumiselle. Palmer korostaa, että toiminnassa tulisi ottaa huomioon erityisesti nämä kokemukset, mutta myös ihmisen kehitysvaihe, aiemmat tiedot, yhteisöllinen osallistuminen ja sosiaaliset taidot. (Cantell & Koskinen 2004, 67-69.) Tutkimusten avulla Palmer on selvittänyt elämäkokemusten tärkeyttä. Tutkimuksessa selvitettiin aktiivisesti ympäristöasioihin osallistuvien henkilöiden elämästä tekijöitä, jotka ovat tukeneet ympäristöä huomioivan toimintatavan kehittymistä. Tutkimuksessa kävi ilmi, että tärkeään osaan nousevat lapsuuden luontokokemukset, perheen antamat mallit sekä yksittäiset henkilöt, jotka ovat rohkaisseet ympäristöstä huolehtimiseen. Voidaan siis todeta, että varhaiskasvattajat ovat tärkeässä asemassa ja roolimalleina lasten ympäristökasvatuksessa. (Hujala, Turja & Alijoki 2017, 211.)

Palmerin (1998) puumallin (Kuva 1) latva koostuu kolmesta oppimisen osa-alueesta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä ja toimiminen ympäristön puolesta. Nämä osa-alueet tulisi huomioida tasavertaisesti ympäristökasvatuksessa. (Cantell & Koskinen 2004, 69.) Osa-alueet ovat nähtävissä myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, vaikka siinä ei ole mainittukaan Palmerin puumallia. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018.) Puumalli sopii kuitenkin hyvin varhaiskasvatuksessa toteutettavan ympäristökasvatuksen pohjaksi, sillä se selventää lähtökohtia ja tavoitteita selkeästi.

Kuva 1. Palmerin puumalli (Palmer 1998.) Käännös: Cantell 2004

Oppiminen ympäristössä pohjautuu kokemuksellisuuteen ja toiminnallisuuteen suhteessa luontoon. Osa-alueeseen kuuluu olennaisesti myös ympäristön esteettisyys. Kokemuksellisuus ja elämyksellisyys on peruslähtökohtia varhaiskasvatuksessa. Kokemusten kautta karttuvat vuorovaikutuksessa hankitut tiedot, taidot ja kyky selviytyä ympäristössä. Pienillä lapsilla kokemusten kautta oppiminen tapahtuu usein leikkien, liikkuen ja ympäristöä tutkien sekä havainnoiden. Lapsille tulisi antaa mahdollisuus tutustua erilaisiin ympäristöihin, niin rakennettuihin kaupunki- kuin luontoympäristöihin. Tällöin lapsen käsitys ympäristön monimuotoisuudesta ja eri ulottuvuuksista pääsee rakentumaan ja jäsentymään laajemmin. (Hujala, Turja & Alijoki 2017, 213-214.)

Oppiminen ympäristöstä tarkoittaa kokemusten, huolenpidon ja ympäristötietoisuuden rakentamisessa saatua tietoa ympäristöstä. (Cantell & Koskinen 2004, 69.) Pohjana siinä on ympäristön luonnontieteellinen tutkiva toiminta, joka on lasten ympäristökasvatuksen yksi tärkeä elementti. Lapselle tulisi antaa mahdollisuus tutkia, havainnoida ja kokeilla elävän luonnon ilmiöitä ja sitä kautta päästä kartuttamaan tietoja ja taitoja ympäristön suhteen. (Hujala, Turja & Alijoki 2017, 215.)

Toimimiseen ympäristön puolesta liittyy arvot ja eettisyys. Nämä vahvistuvat toiminnallisuuden, huolenpidon sekä ympäristötietoisuuden kanssa käsi kädessä. Niin kuin jo aiemmin todettiin, varhaiskasvattajalla on suuri merkitys ympäristökasvatuksen roolimallina. Varhaiskasvattajan omat arvot ohjaavat työntekoa ja kaikkea toimintaa. Tämän avulla hänellä on mahdollisuus vaikuttaa osaltaan vallalla oleviin näkemyksiin ympäristöstä. On hyvin todennäköistä, että ihmisen aktiivisuus ympäristöasioissa säilyy läpi elämän, jos lapsena on huomioitu lapsen aktiivisuus sekä tarjottu lapselle tilaisuus osallistua ja vaikuttaa yhteisön toimintaan laajalaisesti sekä monipuolisesti. Konkreettinen toiminta on erityisen tärkeää lasten kanssa toimiessa. Tällöin lapsi saa konkreettisesti itse kokea ja nähdä, että myös hänellä on taitoja toimia ympäristön hyväksi. Lapsi oppii myös, että ympäristön hyväksi toimiminen on kannattavaa myös tulevaisuuden kannalta. (Hujala, Turja & Alijoki 2017, 217.)

Palmerin puumallissa huomio kiinnittyy kaikkien tasojen tasavertaisuuteen ja samanaikaisuuteen toiminnassa. Jos keskittyy vain yhteen tasoon, ei ympäristökasvatus ole yhtä tehokasta, sillä silloin ei huomioida kaikkia osa-alueita, eikä se pääse kunnolla oikeuksiinsa. Hyvänä esimerkkinä toimii se, ettei ympäristövastuullisuuden kehittymiseen ole mahdollista päästä vain luontokokemusten avulla, vaan tarvitaan myös muunlaista toimintaa. (Cantell & Koskinen 2004, 69.)

Viimevuosien ympäristöasenteisiin liittyvissä tutkimuksissa on nostettu esiin yhteys osallisuuden, voimaantumisen ja yhteenkuuluvuuden merkitykseen ympäristövastuullisessa toiminnassa. Jos puumalliin lisäisi osallisuuden, yhteenkuuluvuuden ja ymmärryksen, sen avulla voisi tarkastella ympäristökasvatuksen toteutustapoja. Tämä on niin sanottu laajennettu puumalli. Lapsen ympäristökasvatuksessa korostuu oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 23-24.)

Varhaiskasvatuksessa lapsen oppiminen ympäristössä tapahtuu leikkien, liikkuen ja tutkiskellen paikkoja. Ympäristökasvatuksessa tavoitteena on hyödyntää lasten omaa aktiivisuutta suuntaamalla heidän kokemuksiaan, niin että he voisivat muodostaa monipuolisen pohjan ympäristösuhteelle. Oppiminen tulisi mahdollistaa erilaisissa fyysisissä ympäristöissä niin, että lapset saavat kokemuksia mahdollisimman monenlaisista ympäristöistä päiväkodin ympäristön lisäksi. Lasten tiedot ja asenteet suhteessa ympäristöön rikastuvat, kun he saavat retkellä erilaisia kokemuksia. Tärkeää on myös jakaa retkistä kokemuksia ryhmän kesken. Tämä jakaminen muiden kanssa rikastuttaa kaikkien ympäristösuhdetta. (Hujala & Turja 2017, 210-220.) Ympäristökasvatuksella pystytään vaikuttamaan lasten kehittyviin ympäristöasenteisiin ja sitä kautta vaikuttamaan tulevaisuudessakin ympäristömme hyvinvointiin. Jokainen lapsi kokee ympäristönsä eri lailla ja kokemusten käsitteleminen on tärkeää, sillä myös muut oppivat niistä uusia näkökulmia. Vaikka ympäristökasvatukseen liittyy paljon muutakin kuin luonto, on luonnon monimuotoisuudella suuri merkitys kasvatuksessa. Myös tämän opinnäytetyön

toimeksiantajapäiväkodissa kiinnitetään erityisesti huomiota ympäristön monipuoliseen hyödyntämiseen, jolla on vaikutusta niin ekososiaaliseen sivistykseen kuin dialogiseen vuorovaikutukseen.

Eri päiväkodeissa painotetaan erilaisia arvoja, mutta varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja sen arvopohja ovat aina taustalla vaikuttamassa. Suomessa päiväkoteja on hyvin erilaisia niin toiminnaltaan kuin arvoperustaltaan. Luonto- ja retkipainotteisen päiväkodin toiminta rakentuu usein retkeilyyn, ulkoilun ja erilaisten sekä vaihtelevien oppimisympäristöjen ympärille. Luonto tarjoaa monipuolisen oppimisympäristön, jossa lapsen herkkyyks havainnoida ympäristön ilmiöitä ja tapahtumia kehittyy. Tämä herkkyyks on lapsille luontaista, jos sille vain annetaan mahdollisuus. Ympäristöherkkyyks pohjautuu tunnepitoiseen ja empaattiseen ympäristösuhteeseen, joka rakentuu kokemuksista, havainnoista ja elämyksistä. (Parikka- Nihti & Suomela 2014, 68.) Tämän opinnäytetyön toimeksiantajapäiväkodissa painottuu kaikkien luontokokemusten ja ympäristöihin tutustumisen lisäksi myös ekologisuus ja erilaiset ympäristöön liittyvät kysymykset. Tämä näkyy joka päivä niin leikeissä kuin toiminnassa. Kestäviin elämäntapoihin ohjaus on nykypäivää ja päiväkodissa siihen kiinnitetään huomiota esimerkiksi kierättämällä ja ympäristöstä huolta pitämällä.

Kun ympäristö on mielenkiintoinen ja turvallinen, lapsilla riittää tutkittavaa eikä aikuisten tarvitse olla kieltämässä lapsia. Kasvattajan tehtävänä on tukea lasta ja antaa mahdollisuus omien havaintojen tekemiseen. Kasvattaja mahdollistaa lapsille erilaisten ympäristöjen tutkimisen retkeilemällä. Retkillä voidaan yhdessä havainnoida asioita luonnosta tai muusta ympäristöstä. Ympäristön muutosten seuraaminen ja havainnointi auttaa lasta ymmärtämään luonnon monimuotoisuutta ja erilaisia luonnossa tapahtuvia ilmiöitä. Kun lapsen omaan kokemukseen lisätään yhteinen vuorovaikutus niin kasvattajien kuin muiden lasten välillä, voidaan vaikuttaa suuresti kokonaisvaltaiseen oppimiseen ja sen mielekkyyteen. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 89-90.)

Ulkona ja luonnossa liikkuminen edesauttaa motorista ja kognitiivista kehitystä. Oppimisesta tulee lapselle mielekästä ja kokonaisvaltaisempaa. Ympäristönä esimerkiksi metsä haastaa lasta kiipeämään ja tasapainottelemaan, sillä maasto on vaihtelevaa ja epätasaista. Luonnossa lapsella on tilaa harjoittaa motorisia taitojaan kaikkien muiden taitojen harjaantumisen lisäksi. (Parikka- Nihti & Suomela 2014, 92-93.) Vuorovaikutus luonnon kanssa on vaikuttanut siihen, millaiseksi ihminen on kehittynyt tuhansien vuosien aikana. Aiemmin ihminen viihtyi luonnossa, kun rakennettuja ympäristöjä oli vähemmän. Nykypäivänä ihmiset viettävät huomattavasti enemmän aikaa sisätiloissa, jonka seurauksena luonnossa liikkumisen määrä on vähentynyt. On selvää, että metsässä leikkivien lasten motoriset taidot ovat kehittyneemmät kuin leikkipuistoissa leikkivien lasten. Vaikka Suomi on tuhansien metsien maa, valtaosa lapsista liikkuu kuitenkin huomattavasti suositeltua vähemmän. (YLE 2017.)

Ympäristö vaikuttaa myös eri aistien käyttöön. Kaupunkiympäristössä terävöitämme erityisesti näkö- ja kuuloaistiamme. Varhaiskasvattajat opettavat lapsia kulkemaan valppaana, jotta ha-
vaittaisiin ympärillämme liikkuva maailma. Luonnossa lapsi voi kulkea kaikki aistit avoimina. Lapsen ei tarvitse keskittyä olemaan liikenteessä valppaana, vaan voi keskittyä tutkimaan ja ihmettelemään nähden, kuullen ja koskettaen. Monipuoliset luontokokemukset luovat vakaan pohjan luontosuhteen ja ympäristövastuun kehittymiselle. Lasten ympäristökasvatuksessa ko-
kemuksilla on merkittävä sija. Lapsi haluaa oppia uutta itse tutkimalla ja kokeilemalla, eri aistikanavia käyttäen. Ymmärrys maailmasta rakentuu lasten omien kokemusten, havainnoin-
tien ja pohdintojen avulla. Näillä on yhteys kielen, ymmärryksen ja arvojen muodostumisessa. (Parikka- Nihti & Suomela 2014, 92-93.)

Luontokasvatus on suppeampi käsite verrattuna ympäristökasvatukseen, sillä siitä puuttuu vastuullinen kulutuskäyttäytyminen sekä kestävän elämäntavan opettaminen. Luontokasva-
tuksen perustana on tunnesiteen luominen luontoon. Tämän tunnesiteen luominen rakentuu lapselle tarjottavien elämysten ja omien havaintojen avulla. Lapselle annetaan mahdollisuus tutustua luontoon, esittää kysymyksiä sen erilaisista ilmiöistä ja saada vastauksia niihin. Lap-
selle on tärkeää oppia omien kokemusten kautta tutkimalla ja löytämällä vastauksia itse. (Tuomaala & Myyryläinen 2002, 10.)

Luontokasvatuksessa on kyse arjessa elämisestä, johon liittyy elämänsenne, elämäntavat sekä päivittäiset valinnat. Lapsi haluaa toimia luonnon hyväksi ja sitä säästäen, kun hänelle on annettu mahdollisuus tunnesiteen kehittymiselle. Vanhemman tai varhaiskasvattajan ei tarvitse olla ammattilainen ympäristöön liittyvissä asioissa. Ammattimaisuutta tärkeämpää on nauttia luonnosta yhdessä lapsen kanssa. Tarjoamalla mahdollisuuksia tutustua luontoon ko-
konaisvaltaisesti, herää lapsella mielenkiinto luonnon lisäksi myös omaan itseensä. Havainto-herkkyys kehittyy varhaislapsuudessa. Mitä herkemmin lapsi tekee havaintoja ympäristöstä, sitä enemmän hän oppii huomaamaan ja ihmettelemään. Varhaiskasvattajan tehtävä on huo-
mata nämä herkkyydet lapsessa ja otettava ne huomioon toiminnassa. Kaikkien muiden taito-
jen lisäksi lapsi oppii arvostamaan myös itseään ja itsetunto kehittyy, kun lapsi huomaa voi-
vansa vaikuttaa ympäristöönsä. (Tuomaala & Myyryläinen 2002, 16-18.)

Kestävän kehityksen kasvatuksen tavoitteena on kasvattaa lapsista ympäristötietoisia kansa-
laisia, jotka sitoutuvat kestävään elämäntapaan. Kestävällä kehityksellä tarkoitetaankin elä-
mäntyyliä, joka pystyy tyydyttämään tarpeet, mutta ei kuitenkaan vie tulevaisuudessa jälke-
läisiltä mahdollisuutta tyydyttää omia tarpeitaan. Varhaiskasvatuksen kannalta toiminnassa tulee olla esillä kestävän kehityksen sisällöt, joita ovat ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen näkökulma. Ekologiseen näkökulmaan kuuluvat luonnonvarojen kestävä käyttö ja ilmastomuutoksen hidastaminen. Taloudelliseen ympäristövastuullisuus kuluttamisen osalta. Sosiaaliseen sekä kulttuuriseen näkökulmaan sisältyvät tasa-arvoisuus, oikeudenmukai-
suus, toisten kunnioittaminen ja yhteisöllisyys. (Järvinen & Co. 2009, 109-110.) Tähän liittyy

vahvasti myös ajatus ekososiaalisesta sivistyksestä. Ekososiaalisessa sivistyksessä huomioidaan ympäristö, mutta myös sosiaalinen näkökulma osana toimintaa.

2.2 Ekososiaalinen sivistys ja ympäristökasvatus

Arto O. Salosen ja Marjatta Bardyn (2015) mukaan ekososiaalisen sivistyksen ajatus lähtee tarpeesta herättää luottamusta tulevaisuuteen sekä keskustelua hyvinvoinnin tekijöiden tärkeydestä. Ekososiaalisen sivistyksen pääajatuksena on, että olemme riippuvaisia ympäristöstämme ja sen kantokyvystä. Ekososiaalisesti sivistynyt ihminen tiedostaa oman toimintansa vaikutuksia ympäristöön. Ihminen kykenee tarkastelemaan myös taloudellisia, ekologisia ja sosiaalisia riippuvuussuhteita. Jotkin asiat ovat elämämme jatkumisen kannalta välttämättömiä. Ihmisen tulisikin ymmärtää, mitkä asiat ovat hyvän elämän kannalta tärkeitä. Kyse on sivistyskäsityksestä, jonka ohjaamana voitaisiin rakentaa luottamusta herättävää tulevaisuutta, josta myös tulevat sukupolvet hyötyisivät ja voisivat olla siitä ylpeitä. (Salonen & Bardy 2015, 4-5.)

Arto O. Salonen (2015) on esittänyt mallin avulla ekososiaalisen sivistyskäsityksen mukaista tapaa hahmotella maailmaa. Nykypäivänä hyvinvointi nousee esille yhä enemmän ja sitä mitataan usein jatkuvassa talouskasvussa. Arvojärjestystä on päivitettävä, jotta voimme olla tulevaisuudessakin hyvinvoiva yhteiskunta. Mallissa nousee esille, että ensimmäiseksi on otettava huomioon ekologiset kysymykset. Nykypäivänä ekologiset kysymykset nousevat esille, sillä elämän edellytysten turvaaminen myös tuleville sukupolville on tärkeä poliittisen päätöksenteon sekä nykysukupolven elämäntapojen kriteeri. Elämän edellytysten turvaamisella tarkoitetaan, että turvataan tuleville sukupolville mm. hengityskelpoinen ilma, juomakelpoinen vesi, kasvien pölytys, hedelmällinen maaperä, luonnonvarojen kestävä käyttö ja asuinkelpoisen maan säilyminen. (Salonen & Bardy 2015, 6.)

Seuraavalla sijalla Salosen (2015) mukaan ovat ihmisoikeudet. Mahdollisuuksia ihmisarvoiseen elämään tulee puolustaa pelkästään ihmisyyden perusteella. Näiden mahdollisuuksien perustelevinen on nykysukupolven ihmisten elämäntapoihin liittyvä sekä poliittisen päätöksenteon kriteeri. Kolmanneksi tärkein ihmisen toiminnan kriteeri on vakaan talouden vaaliminen. Tämä on yhtä tärkeä kriteeri ekososiaalisen sivistyksen näkökulmasta, jotta rajallisen maapallon resurssit voidaan jakaa lisääntyvän väestön kesken mahdollisimman tehokkaasti ja pystytään varmistamaan kaikkien ihmisten perustarpeiden tyydyttyminen. (Salonen & Bardy 2015, 6.)

Arto O. Salonen toteaa kirjassaan, että vallalla on kuitenkin markkinaehtoinen sivistyskäsitys, joka on hierarkialtaan päinvastainen, kuin hänen maailman hahmottamisen mallissa. Halvasta hinnasta on muodostunut tärkeämpi kriteeri kuin siitä, onko tuotanto ekologista ja

sosiaalisesti vastuullista. Tällaisen lyhyen aikavälin talouskasvu johtaa uhrauksiin elämän edellytysten säilyttämisestä ja ihmisoikeuksista. Ihmisoikeudet eivät toteudu jokapäiväisessä arjessa, jos huomioidaan vaatteiden, kaakaon, energiatuotannon ja teknologiatuotteiden valmistusketjut. Voittojen tavoittelu lyhytnäköisesti kääntyy pitkällä aikavälillä ihmistä vastaan. (Salonen & Bardy 2015, 6-7.)

Ekososiaalisen sivistyksen perusta on ekologisten ja sosiaalisten kysymysten tarkastelu yhdessä sekä elämän edellytysten tärkeysjärjestyksen sisäistäminen. Ihmisen hyvinvointia tulee tarkastella laajemmin kuin mitä nykypäivänä tarkastellaan. Ekososiaalisen sivistyskäsitteen pohjalla on kyse sellaisten ihmisen vapauksien ja vastuiden ymmärtämisestä, jotka perustuvat riippuvuuteen toisista ihmisistä ja luonnosta. Kokonaisuudessaan käsite on laaja, koska ihmisen hyvinvointi yleensä perustuu näille asioille. Ekososiaalisen sivistyksen arvoiksi ovatkin muotoutuneet vastuullisuus, kohtuullisuus ja ihmistenvälisyys. (Salonen & Bardy 2015, 7-8.) Pedagogiikan tulisi aina heijastaa haasteita, joita sen hetken lapset tulevaisuudessa tulevat kohtamaan. Ekososiaalisessa sivistyksessä onkin kyse juuri siitä, että katsotaan tilanteita myös kauemmas ja huomioidaan tulevaisuus erilaisissa päätöksenteoissa.

Yksi ekososiaalisen sivistyksen arvoista on vastuullisuus. Vastuullisuus tarkoittaa sitä, että lapset tulisi kasvattaa vastuullisiksi sekä toisistaan että luonnosta. Huolenpito perustuu myötätuntoisuuteen, jonka tulisi näkyä nykypäivän tekemisessä myös globaalisenä huolenpitona. (Salonen & Bardy 2015, 8.)

Toinen ekososiaalisen sivistyksen arvo on kohtuullisuus. Olennaisinta kohtuullisessa kuluttamisessa on tulla tietoiseksi siitä, milloin kyse on tarpeesta ja milloin halusta. Tarpeet ovat yleensä välttämättömiä kuten esimerkiksi ruoka. Halut taas ovat sellaisia, jotka eivät ole välttämättömiä ihmisen toiminnan kannalta. Kohtuullisuus on yksilöllistä ja se voi merkitä ihmiselle eri asioita. (Salonen & Bardy 2015, 8-9.)

Kolmantena arvona on ihmistenvälisyys. Se kuvastaa ihmisten mahdollisuutta osallistua ja olla osa erilaisia yhteisöjä sekä tulla hyväksytyksi juuri sellaisena kuin on. Koettua hyvinvointia lisäävät yhteenkuuluvuus sekä sosiaalinen merkitys. ”Yhteenkuuluvuuden ja ekologisuuden välillä on silta, sillä ystävyden ja osallisuuden toteutuessa omistamisen merkitys vähenee” (Salonen & Bardy 2015, 10.) Hyvinvoinnin kannalta ihmissuhteet ovat tärkeässä asemassa. On todettu, että ihmiset ovat onnellisempia elämällä muiden ihmisten kanssa ja muita ihmisiä varten. Kasvattajien näkökulmasta avaintekijä on hyvään tukeminen. Tehtävänä onkin tukea lapsien välistä myötätuntoa ja yhdessä toimimista. (Salonen & Bardy 2015, 10.) Näitä taitoja harjoitellaan päivittäin eri tilanteissa huomaamatta myös yhteistyökumppanina toimivassa päiväkodissa. Lasten myönteiset kokemukset saattavat liittyä myös materiaalsiin asioihin, mutta myös lapsille on hyvä näyttää, että myönteiset elämää kannattelevat kokemukset liittyvät

usein toisiin ihmisiin. Lapsilla kavereiden tärkeys korostuu ja on tärkeää tukea kaveritaitojen kehittymistä ja yhdessä koettujen asioiden merkityksellisyyttä.

Ekososiaalinen sivistys näkyy ihmisen käyttäytymisessä avarakatseisuutena, vastuuna ja kykynä muodostaa kokonaiskäsitys ympäristöstä. Ajatellaan, että jokainen voi vaikuttaa maapallon hyvinvointiin omilla teoillaan. Edellytyksenä on, että ihminen pystyy hahmottamaan asioiden ja ilmiöiden kytkeytymisen toisiinsa osana isompaa systeemistä kokonaisuutta. Arkiset valinnat voivat vaikuttaa pidemmällä tähtäimellä myös tulevaisuuteen. Ekososiaalinen sivistys onkin vapauden ja vastuun tasapainottelua, joka ilmenee ihmisen ajattelussa ja toiminnassa rajallisella maapallolla. (Salonen & Bardy 2015, 11-12.) Opinnäytetyön toimeksiantajapäiväkodissa ajatellaan, että ekososiaalinen sivistys korostaa hyvinvointikäsityksen laajentamista sekä elämän merkityksellisyyttä. Tämä perustuu ihmisten väliseen dialogiin ja ymmärrykseen siitä, että maapallo on yhteinen ja siitä on huolehdittava yhdessä. Ekososiaalinen sivistys osana päiväkodin toimintaa opettaa lapsia kiinnittämään pienillä asioilla huomiota ympäristöön. Lapsista kasvaa itsensä ja omat arvonsa tuntevia. He oppivat arvostamaan ympäristöään sekä kykenevät huolehtimaan siitä omalta osaltaan.

Ekososiaalisen sivistyksen vaikutukset lapsen elämään ovat huomattavia. Ekososiaalinen sivistys linkittyy vahvasti kestävään kehitykseen. Kestävä kehitys ja sen myötä myös ekososiaalinen sivistys ovat nousseet pinnalle. Ajatellaan, että kestävämpi tulevaisuus voi syntyä, kun ihmiset ottavat huomioon ekologiset sekä sosiaaliset kysymykset arjessaan. Tavallisen arjen kautta myös lapset oppivat näitä tärkeitä ajattelun taitoja. Lapset oppivat ottamaan vastuun tekemisistään sekä huolehtimaan myös kaverista. Ekososiaalinen sivistyksen huomioinen varhaiskasvatuksessa kasvattaa lapsista vastuullisesti ajattelevia kansalaisia. Lapset voivat jo pienestä alkaen tehdä ajatustyötä arkisten valintojen edessä, jotka vaikuttavat heidän tulevaisuuteensa. Lasten ajatusmaailma alkaa rakentua ympäristön ehdoille ja valinnoissa näkyy ympäristön kunnioitus ja siitä huolenpitiäminen. (Salonen 2012, 11-14.)

Ekososiaalisen sivistyksen taustalla vallitsevan ajatusmallina on ihmisten välinen dialogi ja ymmärrys siitä, että maapallo on yhteinen ja siitä on yhdessä huolehdittava. Dialogisuus on tärkeä osa myös ekososiaalista sivistystä sekä päiväkodin toimintaa.

2.3 Dialogisuus ekososiaalisen sivistyksen edellytyksenä

Dialogisella vuorovaikutuksella tarkoitetaan sellaista keskustelua, johon kaikki ihmiset voivat liittyä omine näkökulmineen ja kokemuksineen ja voivat rauhassa kuunnella toisiaan. Asiakaspalvelutyössä nostetaan esille tasavertaisen kohtaamisen ja asiakaslähtöisyyden tärkeyttä. Palveluammateissa vaatimus on usein helppo toteuttaa asiakkaaseen ystävällisesti asennoitumalla ja olemalla kiinnostunut hänen asioistaan. Mutta asia ei kuitenkaan ole niin

yksiselitteinen, sillä sosiaali- ja kasvatustieteiden työssä kohdataan myös haasteita liittyen toisen ihmisen kohtaamiseen. Näillä aloilla korostuvat asiakaskeskeisyys, perhekeskeisyys ja lapsikeskeisyys. Näillä termeillä on tarkoitus kertoa, että asiakas ottaa itse osaa myös hoidon suunnitteluun, perhetyö suunnitellaan perheen tarpeet huomioiden ja varhaiskasvatusta toteutetaan lapsen yksilöllisyys huomioiden. (Mönkkönen 2007, 15.) Tämän opinnäytetyön toimeksiantaja päiväkodin teemana on ekososiaalinen sivistys ja siihen liittyvä dialoginen vuorovaikutus. Ilman vuorovaikutusta ekososiaalisen sivistyksen toteuttaminen toiminnassa olisi mahdotonta. Ekososiaalisen sivistyksen kannalta tarvitaan toimivaa yhteistyötä, jotta toimintatavat olisivat yhteneväisiä ja huomioisivat ympäristön moninaisuuden.

Vuorovaikutuksessa ihmisten kanssa tapahtuvat oivallukset sekä merkittävät kokemukset. Ihmisen vuorovaikutukseen vaikuttavat ihmisen oma historia, kulttuuri ja erilaiset uskomukset. Jokainen tuo vuorovaikutukseen osan itsestään ja siksi ihmiset ovat tällä alueella myös hyvin haavoittuvaisia. Vaikka ihmisten tavat ja näkökulmat lähestyä asioita ovat yksilöllisiä, on kuitenkin muistettava, että käsityksemme todellisuudesta rakentuu ihmisten välisissä suhteissa. Näiden faktojen pohjalta asiakastyön vuorovaikutukseen voidaankin orientoitua monilla eri tavoilla. Vuorovaikutussuhteessa toiminta ei välttämättä ole aina tietoista, vaikka kohtaamiseen kiinnittäisi huomiota. Kommunikaatio voi ajautua helposti pisteeseen, jossa tasavertaisen vuorovaikutuksen periaatteet eivät toteudu. Yksi näistä vuorovaikutuksen orientaatioista on dialogisuus. Se perustuu ajatukseen, että vuorovaikutussuhteessa on kaksi tasavertaista osapuolta. Nämä osapuolet määrittävät yhdessä tilanteen ja etsivät asioihin ratkaisua kaikkia osapuolia kuunnellen. (Mönkkönen 2007, 16-17.)

Dialogi on moniäänistä keskustelua, jossa ihmiset pysähtyvät kuuntelemaan ja keskustelemaan. Dialogisuus on ennen kaikkea pyrkimystä yhteisen ymmärryksen löytymiseen ja taitoa viedä vuorovaikutusta siihen suuntaan. Keskusteluun voi osallistua kaikki ihmiset omine kokemuksineen ja näkökulmineen. Kaikki hyväksytään sellaisena kuin on ja silloin vuorovaikutus parhaimmillaan tuottaa oppimista ja luovuutta edistävän kannustavan ilmapiirin. Dialogisuus tuo esille myös ihmiskäsitystä ja maailmankuvaa, sillä ne vaikuttavat tapaamme kohdata toiset ihmiset. (Mönkkönen 2007, 86.)

Dialogisuuden yksi tärkeä osa on vastavuoroisuus. Jokainen osapuoli pääsee tuomaan asiansa ja näkökulmansa esiin sekä vaikuttamaan keskustelun edistymiseen. Dialoginen vuorovaikutus nähdään molemminpuolisen ymmärryksen rakentamisena, jossa mennään molempien osapuolien ehdoilla. Dialogisuus ei ole vain keskustelua tai kuuntelua, se on parhaimmillaan vuorovaikutusta toisten ihmisten kanssa, jossa kaikki oppii ja voivat muuttaa mielipiteitään sekä asenteitaan. Dialogissa onnistuakseen on sen oltava vastavuoroista ja kaikkien osallisten äänet ja mielipiteet on saatava kuuluviin. (Mönkkönen 2007, 87.)

Dialogisuus pohjautuu ihmisten väliseen luottamukselliseen suhteeseen. Ilman luottamusta ei synny dialogista vuorovaikutusta, sillä muuten toinen osapuoli voi kokea esimerkiksi työntekijän ajatuksen uhkana. Dialogisuutta kuvataan myös resonaation käsitteellä. Dialogisessa vuorovaikutuksessa ihmiset resonoivat toistensa ajatuksia ja tunteita sekä virittyvät näin samalle tasolle. Tämän yhteyden luomiseen vaikuttavat eleet, ilmeet, ääni ja kosketus. (Mönkkönen 2007, 90.)

Dialogisuuden periaatteiden mukaan ihminen ei ole autonominen yksilö, joka voisi itse päättää kaikesta, vaan ihmiset ovat riippuvaisia muiden toiminnasta, kokemuksista ja ajatuksista. Tämän periaatteen pohjalta on helppo ajatella, että nykyään varhaiskasvatuksessakin vallalla on ajatus lapsesta yksilönä, joka ajattelee itse, havainnoi ympäristöään ja rakentaa sen pohjalta näkemyksiään ympäröivästä maailmasta. Vaikka lasta ajatellaankin yksilönä, on hän esimerkiksi varhaiskasvatuksessa vahvana osana ryhmää. Ryhmään kuulumisen on tärkeää, jotta lapsi oppii, että on riippuvainen myös muista ihmisistä. Muiden ihmisten toiminta ja mielipiteet vaikuttavat yhteiseen toimintaan. Parhaassa tapauksessa jokainen saa olla ryhmässä oma itsensä, mutta tuntee myös olevansa tärkeä ja arvostettu osa ryhmää. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018.)

Keskustelijat asettuvat eri sosiaalisiin rooleihin keskustelun kuluessa. Nämä roolit vaikuttavat siihen, miten he annetusta aiheesta puhuvat. Vieläkin selvempi vaikutus on sillä, miten keskustelijat asettuvat rooleihinsa sekä minkälaisia rooleja puheenvuorot ja niiden ottaminen heijastelevat. Kun keskustelija asettuu erilaisiin rooleihin, voi hän vahvistaa sanomansa vakuuttavuutta. (Marková ym. 2007, 77-78.)

Varhaiskasvatusta laissa todetaan, että varhaiskasvatuksen tavoitteena on varhaiskasvatuksen ja perheiden välinen kasvatusyhteistyö. Laissa tuodaan esille, että vanhemmalla tulee olla mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsen varhaiskasvatukseen. (Varhaiskasvatustalaki 540/2018.)

Varhaiskasvatuksen tarkoituksena on lapsen turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen sekä edistäminen. Kasvatus on yhteistyötä vanhempien ja kasvattajien välillä. Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan yhdessä vanhempien kanssa. Suunnitelmaa laatiessa otetaan huomioon lapsen mielenkiinnonkohteet ja tuodaan esille lapsen hyviä puolia, ottaen huomioon myös haasteet. Avoimen ja luottamuksellisen ilmapiirin luominen on tärkeää sujuvan kasvatusyhteistyön kannalta. Positiivisen suhtautumisen kautta vanhemmat oppivat luottamaan kasvattajaan ja molemmat osapuolet voivat tuoda haastaviakin asioita esille. Luottamuksellinen suhde helpottaa vuorovaikutusta ja ymmärrystä. Molempien osapuolten havainnot ja huomioidut ovat tärkeitä, sillä ne muodostavat kokonaiskuvan lapsesta. Nämä vaikuttavat myös suotuisan kasvuympäristön kehittymiseen, joka antaa valmiudet kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. Vanhemmat tuovat näkyväksi tietoaan lapsesta ja heidän kasvatusnäkökantoistaan, lapselta itseltään saadaan tietoa hänen mielenkiinnonkohteistaan ja kasvattaja tuo lisäksi

näkyväksi ammatillisen näkökulman kasvatukseen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 34.)

Varhaiskasvatuksessa on vuosien saatossa etsitty vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön uudenlaisia toimintatapoja ja merkityksiä. Etsinnöissä esille on noussut keskusteluyhteyden ja luottamuksen rakentuminen varhaiskasvattajien ja vanhempien välille. Nykypäivän moninaisessa perhekulttuurissa tarvitaan uusia tapoja olla yhteistyössä vanhempien kanssa. Kasvatus tavoitteiden saavuttamiseksi tulisi osallistaa vanhemmat varhaiskasvatuksen toimintaan. Näin saavutetaan paremmin yhteinen ajatus työhön lapsen kasvun hyväksi. Osallisuuden avulla pystytään hyödyntämään vanhempien asiantuntemusta omasta lapsesta ja perheet saavat kokemuksen lapsen hoitopäivästä sekä voivat vaikuttaa siihen myös toiveillaan. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 152.)

Tietoperustassa tarkastellut käsitteet liittyvät keskeisesti tämän tutkielman tavoitteisiin. Tämän tutkimuksen avulla pyrin kuvaamaan uusia näkökulmia ekososiaalisesta sivistyksestä vanhempien perspektiivistä. Vanhemmilla on kokemuksia päiväkodin arjesta ja he näkevät asioita eri tavoin kuin kasvattajat. Tämän vuoksi koen tärkeäksi tuoda juuri vanhempien näkökulmia esiin tässä tutkimuksessa.

3 Opinnäytetyöprosessin kuvaus

Aiemmissä luvuissa olen luonut opinnäytetyöni teoreettista viitekehystä, jossa on käsitelty ekososiaalisen sivistyksen lähtökohtia varhaiskasvatuksessa. Tässä luvussa kerron siitä, miten opinnäytetyön tutkimus on toteutettu, mitkä ovat tutkimuskysymykset ja mitä tutkimusmenetelmiä olen käyttänyt aineistonkeruussa sekä millä tavoin sitä analysoin.

3.1 Tavoitteet ja tutkimuskysymys

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää vanhempien ja päiväkodin näkemyksiä ekososiaalisesta sivistyksestä ja siihen liittyvästä dialogisen vuorovaikutuksen tärkeydestä. Tarkoituksena oli varhaiskasvatuksen ekososiaalisen sivistystyön kehittäminen vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön avulla. Lisäksi selvitettiin vanhemmilta nousevia kehittämisideoita ekososiaalisen sivistyksen näkökulmasta luontopainotteisessa päiväkodissa. Opinnäytetyön avulla pyrittiin tuottamaan aineistoa, jonka avulla he voivat kehittää toimintaansa.

Tutkimusprosessiin sisältyi monia eri vaiheita. Tutkimuksen luonne ja tarkoitus vaikuttivat siihen, mitkä tutkimusmenetelmät valikoituvat kussakin tutkimuksessa käyttöön otettaviksi. Tässä opinnäytetyössä aineistonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua.

Teemahaastattelu toteutettiin vanhemmille ja päiväkodin johtajalle. Valitsin haastatteluun osallistuvat vanhemmat ennakkotietojen perusteella. Lisäksi haastateltiin päiväkodin johtajaa, koska haluttiin myös päiväkodin näkökulmaa aiheeseen. Teemahaastattelu valikoitui aineistonkeruumenetelmäksi, sillä haluttiin hieman strukturoidumpi haastattelumuoto kuin avoin haastattelu, mutta ei kuitenkaan lomakehaastattelua.

Tutkimuskysymyksiksi muotoutuivat seuraavat:

1. Millaisia näkemyksiä vanhemmilla on ekososiaalisesta sivistyksestä?
2. Miten ekososiaalinen sivistys toteutuu päiväkodin toiminnassa?
3. Mitkä asiat koettiin tärkeiksi ekososiaalista sivistystä tukevan dialogisen vuorovaikutuksen onnistumisen kannalta?

3.2 Tutkimusmenetelmien kuvaus

Opinnäytetyö toteutettiin tutkimuspainotteisena opinnäytetyönä. Tutkimuksen toteutustapana oli laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Laadullinen tutkimus valikoitui sen perusteella, että aiheesta haluttiin saada syvällisempää kokemuksellista tietoa. Alasuutari (2011, 31) toteaaakin, että kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen tutkimuksen välinen tarkka jako on toissijainen ja lähinnä ero näiden kahden tutkimustavan välillä voidaan tehdä tarkastelemalla tutkimuksessa käytettyjä analyysimenetelmiä. Laadullinen tutkimus perustuu tekstimuodossa olevaan aineistoon. Tässä tutkimusmuodossa on muutamia ominaispiirteitä, joista sen voi tunnistaa. Laadullisen tutkimuksen otanta on pienempi ja määrän sijaan keskitytään analysoimaan aineistoa mahdollisimman perusteellisesti. Tavoitteena on antaa tutkimuskohteesta tarkka kuva. Tyypillistä on osallistuvuus, sillä tavoitteena on selvittää tutkittavien oma näkökulma tiettyyn aiheeseen. Laadullisessa tutkimuksessa nousee usein esiin aineistolähtöinen analyysi, joka tarkoittaa sitä, että teoria rakentuu tutkimusaineistosta käsin. Tämän vuoksi aineistonkeruumenetelmä ja rajaus on syytä miettiä tarkkaan, jotta analysoitavan aineiston koko pysyy kohtuullisena. (Eskola & Suoranta 2014, 15-18.)

Seuraavaksi kuvaan tarkemmin tässä opinnäytetyössä käytettyjä tutkimusmenetelmiä sekä niiden valintojen perustelua. Aineistonkeruumenetelmäksi valitsin haastattelun, sillä se oli paras keino saada vastauksia tutkimuskysymyksiini. Lisäksi yhteistyö päiväkotitoivoi tutkimuksen toteuttamista haastatteluina, koska he halusivat vanhempien pääsevän vapaasti kertomaan ajatuksistaan. Kuvaan haastattelua ja sen käytäntöjä muun muassa Hirsjärven ja Hurmeen (2007) sekä Tuomen ja Sarajärven (2018) teoriaan pohjautuen. Lisäksi esittelen aineistonkeruun käytännön toteutuksen tässä opinnäytetyössä. Tämän jälkeen käsittelen analyysimenetelmän valintaa ja sen perusteluja. Aineiston analyysimenetelmäksi valikoitui teemoittelu, sillä se oli looginen valinta teemahaastattelun avulla kerätyn aineiston analysointiin.

3.2.1 Teemahaastattelu aineistonkeruu menetelmänä

Haastattelu on yksi yleisimmistä aineistonkeruuseen käytetyistä menetelmistä. Haastattelu on ainutlaatuinen tiedonkeruumenetelmä, sillä siinä ollaan suorassa vuorovaikutuksessa tukittavan kanssa. Suurimpana etuna nousee esille joustavuus. Haastattelussa on mahdollisuus säädellä aihejärjestystä. Toisaalta haastattelijalla on mahdollisuus myös toistaa kysymys, oikaista väärinkäsityksiä ja käydä keskustelua yhdessä haastateltavan kanssa. Lomakekyselyssä ei ole tällaisia mahdollisuuksia, se edellyttää, että vastaajat haluavat sekä osaavat ilmaista itseään tarkoittamallaan tavalla kirjallisesti. Haastattelussa tapahtuvan vuorovaikutuksen avulla voidaan tulkita eri tavoin vastauksia kuin lomakekyselyissä. (Hirsjärvi & co. 2007, 199-200.)

Tuomi ja Sarajärvi (2018, 84) tuo esille kirjassaan, että haastattelu on hyvä valinta, jos halutaan tutkia ihmisen ajattelua ja toimintaa. Haastattelun valinta on varsin perusteltua silloin, kun halutaan syventää tutkittavalta saatavia tietoja. Haastattelutilanteessa on esimerkiksi mahdollista esittää lisäkysymyksiä haastateltavalle ja pyytää häntä perustelemaan tai tarkentamaan vastauksiaan. Tutkimuksessa käytettävässä haastattelussa ihmisen aktiivinen ja osallistuva rooli korostuu. Ihminen nähdään tärkeänä osana tutkimusta ja hänen mielipiteitään ja kokemuksiaan kuunnellaan aidosti. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 36.)

Teemahaastattelu on hieman strukturoidumpi kuin avoin haastattelu. Tässä haastattelu ei etene tarkkojen, valmiiksi muotoiltujen kysymysten kautta vaan väljemmin kohdentuen aina tiettyihin ennalta mietittyihin teemoihin. Teemahaastattelussa aiempiin tutkimuksiin ja aihepiiriin tutustumisen perusteella on valmisteltu aihepiirit eli teemat, jotka ovat kaikille haastateltaville samoja, vaikka niissä ei edetäkään tarkasti. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47-48.)

Erilaisia haastattelutyyppejä on paljon mutta yksinkertaisimmillaan jako saadaan aikaan, kun otetaan huomioon, miten paljon haastattelijat itse jäsentelee haastattelutilannetta. Tämän perusteella voidaan tehdä jako kolmeen eri haastattelutyyppiin, jotka ovat strukturoitu haastattelu, puolistrukturoitu haastattelu ja avoin haastattelu. Haastattelutyypit eroavat toisistaan esimerkiksi kysymysten muotoilun ja haastattelijan osallistumisen suhteen. Strukturoidussa haastattelussa eli lomakehaastattelussa kysymykset ovat kaikille haastateltaville samat. Kysymykset esitetään samassa järjestyksessä ja kysymyksiin vastataan valmiiden vastausvaihtoehtojen mukaisesti. Puolistrukturoitu haastattelu eroaa edellisestä tyypistä siten, että haastateltava saa vastata omin sanoin, vaikka kysymykset ovatkin kaikille haastateltaville samat. Teemahaastattelu kuuluu tähän puolistrukturoituun haastattelutyyppiin. Avoin haastattelu haastattelussa tilanne muistuttaa tavallista keskustelua. Haastattelussa keskustellaan tietystä aiheesta, joka on valittu mutta kaikkien haastateltavien kanssa ei käydä välttämättä samoja teemoja läpi. (Eskola & Suoranta 2000, 63-64.)

Tärkeää on antaa haasteltavien omalle puheelle tilaa, mutta kuitenkin niin, että ennalta suunnitellut teemat käydään kaikkien kanssa läpi. Teemahaastattelu on keskustelunomainen tilanne, jossa puhumisjärjestys on vapaa ja keskustelu voi olla hyvinkin erilaista haasteltavien kesken. Haastattelijalla on mukanaan vain lyhyet muistiinpanot teemoista, jotta hän voi keskittyä keskusteluun ja vuorovaikutukseen haastateltavan kanssa. Teemahaastatteluun täytyy kuitenkin valmistautua huolellisesti aihepiiriin perehtymisellä sekä haastateltavien tilanteen tuntemisella, jotta haastattelu voidaan kohdentaa tiettyihin teemoihin. Sisältö- ja tilan- neanalyysi ovatkin teemahaastattelun ydin. Tutkimusaihe ja tutkimuskysymykset muutetaan tutkittavaan muotoon. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.)

Teemahaastattelu on suosittu haastattelumuoto, sillä vastaamisen vapaus antaa tilaa dialogiselle vuorovaikutukselle. Toisaalta myös tutkijan näkökulmasta tällaista haastattelua on helppompaa lähteä analysoimaan valittujen teemojen mukaan. Aina kuitenkin tutkijan ennakkoon suunnittelemat teemat eivät ole samat kuin teemat, jotka aineistoa analysoimalla nousevat olennaisesti aineiston sisältöä jäsentäviksi. Suosittua on, että aineiston teemoista tehdään tyypittely. Teemahaastattelua ei tarvitse analysoida tietyllä tavalla, vaikka teemoittelu ja tyypittely ovatkin suosittuja analysointimenetelmiä. (Saarinen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 162.)

Teemahaastattelu edellyttää aina huolellista aihepiiriin perehtymistä ja haastateltavien tilanteen tuntemista, jotta haastattelu voidaan kohdentaa juuri tiettyihin teemoihin. Haastattelussa käsiteltävät teemat valikoituvat tutkittavaan aiheeseen perehtymällä. Tämän pohjalta lähdetään miettimään teemoja, jotka rakentuvat tutkittavan aiheen ympärille. Tutkimusaihe ja tutkimuskysymykset on muutettava tutkittavaan muotoon eli operationalisoitava. Kysymysten harkitsemisen lisäksi myös haastateltavien valitsemiseen tulee kiinnittää huomiota. Tutkimukseen osallistuvia ei tulisi valita satunnaisesti vaan siihen tulisi valita sellaisia ihmisiä, joilla arvellaan saatavan parhaiten aineistoa tutkimukseen liittyen. (Saarinen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 162.)

Tutkimuksen aineisto kerättiin päiväkodin johtajalta ja pääosin vanhemmilta. Aineistonkeruumenetelmäksi valitsin haastattelun, sillä se tukee parhaiten juuri tämän tutkimuksen tavoitteita. Aineiston keräämisessä käytin teemahaastattelua (Liite 1) ja aineistonkeruu toteutettiin vanhempien yksilöhaastatteluilla. Ennen haastattelua annoin vanhemmille ja päiväkodin johtajalle saatekirjeen (Liite 2), jossa kerroin opinnäytetyöstäni sekä toin esille haastattelun teemoja. Haastattelutilanteessa osallistujat täyttivät suostumuslupalomakkeen (Liite 3), jotta saatiin kirjallinen suostumus opinnäytetyöhön osallistumiseen. Haastattelut nauhoitettiin ja sen jälkeen aineisto litteroitiin tekstiksi. Haastatteluun osallistui yhteensä neljä vanhempaa ja päiväkodin johtaja. Yksilöhaastattelut mahdollistivat syvällisemmän keskustelun tutkittavasta aiheesta ja haastateltavien rajauksen ansiosta työmäärä yksin toteutettavassa tutkimuksessa pysyi kohtuullisena. Tutkimuksen toteutusta varten on saatu tutkimuslupa.

3.2.2 Sisällönanalyysi ja teemoittelu

Sisällönanalyysi on menettelytapa, jolla voidaan analysoida erilaisia dokumentteja systemaattisesti. Dokumentti voi olla esimerkiksi haastattelu, joka on saatettu kirjalliseen muotoon. Sisällönanalyysin tavoitteena on saada tutkittavasta ilmiöstä kuvaus yleisessä ja tiivistetyssä muodossa. Sen avulla voidaan saada esille aineistossa esiintyvät merkitykset. Tarkemmin halutaan tuoda esille yhtäläisyydet ja erot, jotka tekstistä nousevat esille. Aineistolähtöisen analyysin haaste on, että tutkijan on osattava analysoida aineisto sen omista lähtökohdista käsin niin, että teoretieto ei vaikuta aineistosta nouseviin asioihin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109-110.) Tässä opinnäytetyössä pyrin analysoimaan aineistoa ilman ennako-odotuksia ja rakennan teoriaa aineistosta lähtien.

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen, jotka ovat pelkistäminen, ryhmittely ja teoreettisten käsitteiden luominen. Ensimmäisessä eli pelkistämävaiheessa karsitaan haastatteluaineistosta tutkimukselle epäolennainen pois. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109.) Aineiston analyysi alkoi haastatteluäänitteiden kuuntelulla ja litteroinnilla. Tämän jälkeen luin haastatteluaineistoa läpi ja etsin aineistoista niitä ilmaisuja, jotka olivat olennaisia opinnäytetyötäni ajatellen. Sen jälkeen kirjasin olennaiset ilmaisut paperille allekkain, joka valmisteli jo siirtymistä seuraavaan vaiheeseen.

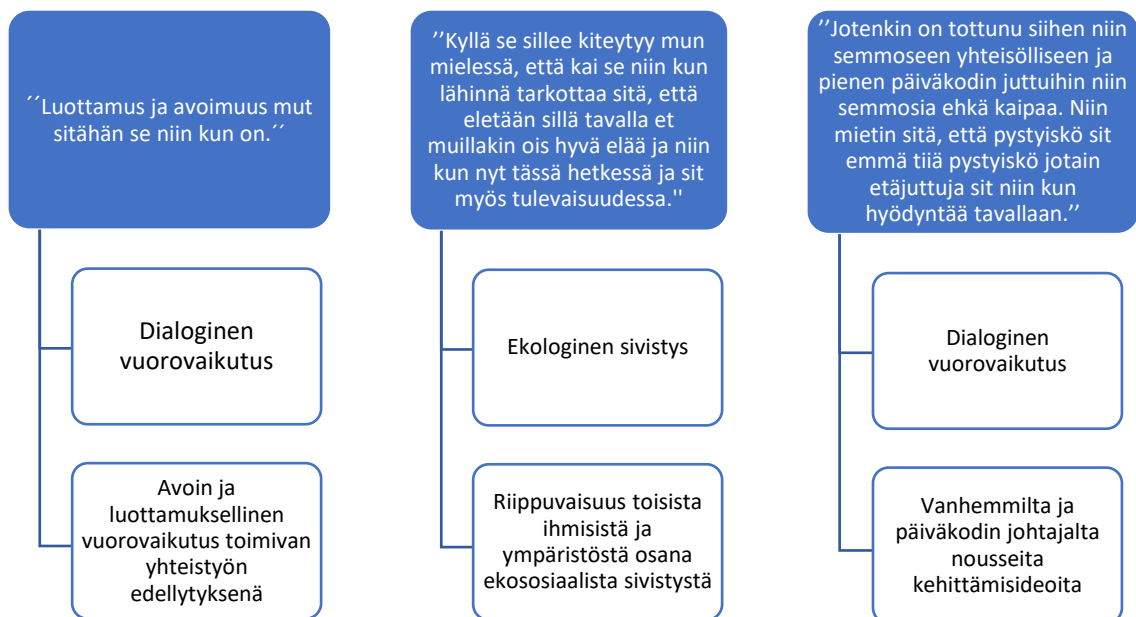
Seuraavana vuorossa on aineiston ryhmittely. Tässä vaiheessa pelkistetyt ilmaukset ryhmitellään samankaltaisuuksien mukaan ja niistä muodostuu alaluokka. Alaluokka nimetään sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Luokitteluyksikkönä voidaan käyttää esimerkiksi tutkittavan ilmiön ominaisuutta, piirrettä tai käsitystä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110.) Ryhmittelyvaiheessa kävin läpi aiemmin esille nostamani olennaisia ilmaisuja ja etsin näistä ilmaisuista samaa ilmiötä kuvaavia käsitteitä. Ryhmittelin käsitteet ja muodostin niistä alaluokkia. Alaluokat nimettiin käsitteellä, joka kuvaa kyseisen luokan aihetta.

Viimeisenä vaiheena on teoreettisten käsitteiden luominen. Luokittelua jatketaan niin, että ryhmittelyvaiheessa luodut alaluokat yhdistellään yläluokiksi. Luokkia yhdistellään niin kauan kuin se on aineiston sisällön näkökulmasta mahdollista. Lopulta yläluokista muodostuu pääluokka ja sen perusteella yhdistävä luokka, joka on vastaus tutkimustehtävään. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 111-112.)

Aluksi lähdetään lähestymään aineistoa tematisoinnin kautta. Aineistoon tutustuttua voidaan sieltä nostaa esiin tutkimusongelman kannalta keskeisiä aiheita. Tämän avulla pystytään vertailemaan tiettyjen teemojen esiintymistä aineistossa ja sitä kautta luodaan ymmärrystä tutkittavasta aiheesta. Teemoittelun avulla pyritään aineistosta löytämään sellaisia vastauksia ja tuloksia, jotka vastaavat tutkimuksen keskeisiin kysymyksiin (Eskola & Suoranta 2009, 125).

Tutkimuksen tuloksissa käsiteltyjen teemojen lisäksi esitetään usein myös sitaatteja tutkimusaineistosta. Nämä lainaukset toimivat havainnollistavina esimerkkeinä tutkimuksen tuloksista ja johtopäätöksistä. Lainaukset osoittavat myös, että tutkija on käyttänyt aineistoa teemojen ja analyysin muodostamisen perustana. Aineiston analysointi voidaan kuitenkin jättää vain tematisoinnin kautta tapahtuneeksi sitaattikokoelmaksi. Sitaatit eivät anna kattavaa analyysiä tai johtopäätöksiä tuloksista. Teemoittelu vaatiikin onnistuakseen teorian ja kerätyn aineiston vuorovaikutusta. (Eskola & Suoranta 2009, 125-126.)

Analyysinmuotona opinnäytetyössäni käytin teemoittelua. Aineiston analysointi alkoi aineiston lukemisella. Aineistosta nostettiin esille samankaltaisia sisältöjä, jotka merkattiin eri värein. Ryhmittelyn avulla aineistosta nostettiin esille keskeiset teemat, joiden avulla voitiin käsitellä aineistoa tutkimustuloksissa. Näitä pääteemoja sekä niihin liittyviä alateemoja käsitellään tarkemmin tulosluvussa. Teemoittelussa nousseet pääteemat loivat perustan aineiston tulkin- nalle ja johtopäätöksille, joita perustellaan aineistosta nostettujen lainausten sekä aiemman tutkimustiedon kautta. Seuraavassa kuvassa (Kuvio 1) on havainnollistettu esimerkein, kuinka teemoittelu eteni tässä opinnäytetyössä.

Kuvio 1. Esimerkki teemoittelun etenemisestä

3.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Laadullista tutkimusta tehdessä on tärkeää perehtyä tutkimuksen etiikkaan ja huolehtia sen toteutumisesta koko tutkimusprosessin ajan. Tutkimus ja etiikka kulkevat aina käsi kädessä,

sillä niiden välinen suhde on vastavuoroinen. Tutkimuksen tuloksilla on vaikutusta eettisiin ratkaisuihin ja eettiset tekijät puolestaan vaikuttavat tutkijan tutkimuksessaan tekemiin ratkaisuihin. Tällaista etiikan ja tieteen yhteyttä, jossa etiikka ohjaa tutkimuksen etenemistä, kutsutaan tieteen etiikaksi. Tähän liittyy olennaisesti myös kysymys hyvän tutkimuksen piirteistä. Hyvä tutkimus on eettisesti kestävä eli tutkimuksessa tulee olla laadukas tutkimussuunnitelma, valitun tutkimusasetelma tulee olla sopiva ja raportoinnin asianmukaista. Tärkeää on, että tutkija käyttää luotettavia ja tieteellisesti perusteltuja lähteitä. (Tuomi & Sara-järvi 2018, 146-149.) Eskolan ja Suorannan (2000, 53) mukaan tutkimukseen liittyvät eettiset kysymykset voidaan jakaa tiedon hankintaa sekä tiedon käyttöä koskeviin sisältöihin. Tutkimuslupaa, aineistonkeruuta ja tutkimukseen osallistumista määrittelevät käytännöt ohjaavat tiedonhankinnan eettisyyttä. Tiedon käyttöä ohjaavat puolestaan tutkijan rehellisyyttä ja tulosten esittämistä käsittelevät eettiset pohdinnat. Laadullinen tutkimus on prosessi, jonka aikana tutkija joutuu tekemään erilaisia päätöksiä. Tämä päätösten teko voi koetella tutkijan etiikkaa tutkimuksen toteutuksen aikana. (Eskola & Suoranta 2000, 52-53.)

Haastattelemalla kerätyn aineiston luotettavuus riippuu sen laadusta. Tutkimuksen luotettavuutta voidaan tarkastella aineiston keräämisen ja käsittelyn laaduntarkkailun avulla. Laadukkuutta voidaan lisätä ennen käytännön toteutusta kiinnittämällä huomiota laadukkaaseen ja hyvin mietittyyn haastattelurunkoon. Tutkimuksen onnistumisen kannalta on myös tärkeää, että tutkija pohtii etukäteen vaihtoehtoisia lisäkysymyksiä sekä mahdollista teemojen syventämistä näiden lisäkysymysten avulla. Käytännön toteutuksen aikana laatua voidaan parantaa tekniikasta huolehtimalla, sillä haastattelun huolellinen tallentaminen edistää saatujen vastausten hyödyntämistä tutkimuksessa. Lisäksi aineiston litterointi vaikuttaa haastatteluaineiston laadukkuuteen. Litterointi tulisi suorittaa mahdollisimman pian haastattelujen jälkeen, jotta aineistosta saatavia vastauksia voidaan pitää luotettavina. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 184-186.)

Tämän opinnäytetyön yhteistyökumppani päiväkotitoiminta on saanut vaikuttaa eettisiä toimintatapoja noudattaen tutkimusprosessin kulkuun. Tutkimuksen aiheen valinta ja rajaus, tutkimusmenetelmien käyttö ja aineiston keruu sekä näihin liittyvät päätökset on tehty yhteistyössä työelämäkumppanin kanssa heidän toiveensa huomioon ottaen. Aineiston keräämisessä noudatetaan eettisesti kestäviä toimintatapoja. Tutkimukseen osallistuvia vanhempia tiedotetaan haastatteluista ja sen teemoista etukäteen, minkä lisäksi korostetaan heidän anonymisä säilymistä. Aineistonkeruu toteutetaan nauhoittamalla sekä myöhemmin litteroimalla haastattelut. Tämän jälkeen nauhoitukset tuhotaan asianmukaisesti. Tutkimuksen tulosten analysoinnissa ja raportoinnissa noudatetaan avointa ja luotettavaa viestintää, joka pohjautuu aina todelliseen haastatteluaineistoon. Lisäksi johtopäätösten teossa hyödynnetään aiempia tutkimuksia kunnioittavasti sekä lähdeviittausten ohjeita noudattaen.

4 Tutkimustulokset

Tutkimustehtävänä oli selvittää vanhempien näkemyksiä ekososiaalisesta sivistyksestä sekä dialogisesta vuorovaikutuksesta kodin ja päiväkodin välillä. Haastattelussa jaoin kysymykset kolmeen eri pääteemaan. Nämä aiemmin määritellyt teemat olivat dialogisuus vanhempien ja päiväkodin välillä, ekososiaalinen sivistys ja näiden kehittämiskohteet. Haastattelussa nousivat esille avoin ja luottamuksellinen vuorovaikutus toimivan yhteistyön edellytyksenä, riippuvaisuus toisista ihmisistä ja ympäristöstämme osana ekososiaalista sivistystä, vastuullisuus ja kohtuullisuus osana perheiden arkea, päiväkodin merkitys ekososiaalisen sivistyksen edistämisessä sekä vanhemmilta ja päiväkodin johtajalta nousseita kehittämiskohteita. Nämä muodostivat tutkimustuloksissa esille tulevat teemat.

4.1 Avoin ja luottamuksellinen vuorovaikutus toimivan yhteistyön edellytyksenä

Haastatteluihin osallistuneiden vanhempien mukaan vuorovaikutus näyttäytyy tärkeässä roolissa jokapäiväisessä arjessa. Vanhemmat korostivat vuorovaikutukseen liittyen avointa kohtaamista. Avoimen kohtaamisen nähtiin tarkoittavan etenkin vanhemman ja kasvattajan välistä vuorovaikutusta, niin että kaikki osapuolet tulevat kuulluksi ja nähdyksi. Tärkeänä pidettiin, että vuorovaikutus ei olisi vain yksisuuntaista vaan enemmänkin keskustelevaa. Tällä tarkoitettiin konkreettisesti tilanteita, joissa tuodaan esille jokin hankalampi asia. Selkeästi vanhemmat haluavat kuulla rehellisesti asioista, mutta niin, että tuodaan keskusteluissa esille myös positiivisiakin asioita lapsen päivästä. Muutama haastateltava toi esille vastauksissaan, miten erilaiset pulmallisetkin tilanteet ratkeavat yhdessä pohtien. Näissä vastauksissa korostui, ettei kasvattajilla ole aina valmiita ratkaisuja, vaan yhdessä pohditaan, miten asiaa lähdetään ratkaisemaan kaikki osapuolet huomioiden. Lisäksi päiväkodin johtajan vastauksessa nousi esiin kasvattajan herkkyyden tunnistaminen, miten ja minkälaisista asioista vanhemman kanssa keskustellaan. Jokainen vanhempi on yksilö ja on tärkeää huomioida myös tämä päivittäin vuorovaikutustilanteissa. Kaikki eivät ole yhtä avoimia ja jotkut vanhemmat kaipaavat enemmän tukea hankalien asioiden käsittelyyn kuin toiset.

”Ja tietysti positiivista, et kaikki nyt ehkä haluaa kuulla pääsääntöisesti sitä positiivista, mutta sitten myöskin jos on ollu jotakin ongelmia niin niistä sitten sellasta avointa keskustelua.”

”Jos meilläkin on lasten kanssa ollu jotain tilanteita, lähdetään pohtimaan eikä nyt heti ees välttämättä tarjota ratkasia, että näin tämän on mentävä. Vaan lähdetään yhdessä pohtii, et tällöinen tilanne, ihmetellään et mites nyt tässä kannattais toimia

ja onks tää teille tuttua. Ylipäänsä tää asenne ja siitä se tapa olla vuorovaikutuksessa.’’

’’Se herkkyys siinä, mitä voi kenenkin kanssa keskustella ja minkälaisia asioita voidaan ottaa puheeks.’’

Toinen vuorovaikutuksen keskeinen tekijä, joka esiintyi lähes kaikissa vastauksissa, oli luottamus. Haastateltavat kokivat tärkeänä, että koetaan yhdenvertaista ja tasavertaista näkökulmaa yhteisten asioiden puolesta ja yhteisen hyvinvoinnin edistämiseksi. Päivittäinen kuulumisten vaihto on tärkeää ja kasvattajan mieliala vaikuttaa kuulumisten vaihtoon. Haastateltavien mukaan vuorovaikutukseen vaikuttivat siis molempien osapuolten mielialat ja he korostivat iloista sekä positiivista asennetta yhteiseen keskusteluun. Vanhemmat kokivat, että on luontevaa ja helppoa jättää lapsi päiväkotiin, kun tietää millaiset aikuiset ovat vastassa päivittäin. Tämä koettiin turvallisuuden tunnetta lisäävänä tekijänä. Turvallisuuden tunne ja luottamus rakentuu avoimen ja ystävällisen vuorovaikutuksen kautta. asioista voidaan keskustella päivittäin, eikä vain esimerkiksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laatiessa.

’’Avoimuus ja luottamus on varmaan semmonen ja se, että se on molemminpuolista ja päivittäistä.’’

’’Tuntuu, että on luonteva ja kauheen helppo olla, että kyllähän niinku päikyn aikuiset, mä oon sanonutkin monesti sitä, että nehän on vähän niinku meidän tukiverkko ja meidän sukulaiset. Tiekkö, että niinku kuuluu perheeseen olo.’’

’’Vaikuttaahan se sillä tavalla, et sit on mukava tuoda lapsi hoitoon kun tietää, että minkälaiset ihmiset on vastassa ja niinkun semmonen positiivinen fiilis.’’

Lisäksi vanhemmat kokivat, että lapset otetaan huomioon yksilönä ja tuetaan tarvittaessa eri osa-alueilla. Päiväkodin johtajan näkökulmasta nähtiin tärkeänä, että lapsi on päiväkodissa tärkeä ja merkityksellinen osa ryhmää. Tämän tuominen esille myös vanhemmille on tärkeää ja vanhemmat arvostavat sitä. Aiemmin mainitun positiivisen ilmapiirin katsottiin olevan väylä kontaktin ottamiseen sekä lapsen että perheen kanssa. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi lapsen vahvuuksien esille tuomista, päiväkotia arkeen vaikuttamista konkreettisesti tai toivotun käytöksen vahvistamista.

’’Niinhän se on meidänkin mielestä mutta pitää osata välittää perheille se ajatus, että heidän lapsensa on juuri se tärkeä ja merkityksellinen yksilö.’’

Positiivinen vuorovaikutus kasvattajien ja lasten välillä, mutta myös perheen kanssa vaikuttivat lapsiryhmän myönteisen ja hyväksyvän ilmapiirin kehittymiseen. Tämän nähtiin olevan edellytyksenä sille, että lapsi uskaltaa päiväkodissa olla oma itsensä. Vanhemmat korostivat, että lapsilla on mahdollisuus yrittää, erehtyä sekä onnistua, kun ilmapiiri päiväkodissa on myönteinen. Tämä liittyi vahvasti vastauksissa myös luottamukseen lapsen ja kasvattajan välillä. Luottamukseen ja myönteisyyteen liittyi uskallus näyttää omia tunteita niin päiväkodissa kuin kotonakin.

”Onhan se kiva kun itse voi luottaa tähän hommaan ja olla turvallisin mielin niin huo-
maa, että lapsikin voi olla oma itsensä. Ja sit voi näyttää ne kaikki tunteensa reilusti
eikä niitä tarvii pidätellä ja sit niiden tunteiden käsittelyssä autetaan.”

Vuorovaikutukseen liittyen vanhemmat toivat vastauksissaan esiin myös lasten välisen vuoro-
vaikutuksen. Tähän vuorovaikutukseen nähtiin kasvattajien olevan vahvasti läsnä auttamassa
lapsia ryhmässä toimimiseen ja siihen, miten kaverille puhutaan. Kasvattajien rooli on erityi-
sen tärkeä vertaisoppimisessa ja siinä, miten ryhmässä toimitaan niin, että kaikilla olisi hyvä
olla. Lasten kaveritaidot nousivatkin esille monista vastauksista. Näiden pohjalta tuli esiin
lapsen itsetunnon kehittyminen. Vanhemmat nostivat esille kasvattajien tärkeyden olla tuke-
massa lapsen terveen itsetunnon kehitystä. Yksi vanhemmista toi esille myös tulevaisuuden
näkökulman, jos lapsen itsetunto on heikko. Jos lapsella on vaikeuksia kaveritaidoissa jo päi-
väkodissa, tulevat ongelmat usein olemaan isompia koulussa. Kaveri- ja empatiataitojen puut-
tumisen nähtiin vaikuttavan lapsen itsetuntoon ja käsitykseen itsestään. Koulussa on jo vaike-
ampi korjata näitä asioita, jos niihin ei puututa ajoissa. Siksi kasvattajat ovat tärkeässä roo-
lissa näiden taitojen kehittämisessä päiväkodissa.

”Se lapsen vertais vuorovaikutus toisten lasten kanssa, niin mä aattelen sillee, että
ehkä sanoisin että se on kaikkein tärkein taito ja se pääoma mitä lapsi voi saada var-
haiskasvatuksesta on nimenomaan empatia- ja kaveritaidot.”

”Monien nuorten kanssa se ongelmavyöhyt lähtee keriytyä siitä, että ei oo kaveritai-
toja, toisaalta ei oo empatiataitoja, ei ehkä ylipäänsä vaan se itsetunto oo niinku koh-
dillaan.”

”Et mä tässä kohtaa nostaisin et nää taidot ja se käsitys itsestään on kaikkein tärkein
homma missä ollaan niinku varhaiskasvatuksen ytimessä.”

Päiväkodissa yhtenä tärkeänä yhteydenpitomenetelmänä on käytössä WhatsApp-ryhmät, jonka
kautta kasvattajat lähettävät päivän aikana kuvia vanhemmille. Molemmilla ryhmillä on omat
WhatsApp-ryhmät vanhempien kesken. Vanhemmat kokivat tämän hyvänä yhteydenpidon

välineenä, sillä se löytyy jokaisen puhelimesta. Lisäksi kuvia voi jälkepäin katsoa lapsen kanssa yhdessä kotona ja lapsi saa itse kertoa päivästänsä. Muutamassa vastauksessa nousi yhteydenpitoon liittyen esiin myös koronan vaikutukset. Vanhemmat kokivat, ettei korona ole vaikuttanut haitallisesti vuorovaikutukseen tai yhteydenpitoon. Heitä kuitenkin mietitytti se, ettei vanhempainiltoja tai muita päiväkodin ja kodin välisiä yhteisiä tapahtumia ole voitu pitää. Vanhemmat kokivat, että yhteiset tapahtumat ovat tärkeitä myös vanhempien tutustumisen ja verkostoitumisen kannalta. Vanhemmat tekevät myös keskenään paljon yhteistyötä esimerkiksi retkipaikalle viemisissä ja lasten kyläilyissä toistensa kotona. Tämä verkostoituminen ja tutustuminen uusiin vanhempiin on jäänyt koronan vuoksi vähäiseksi, joka harmittaa osaa vanhemmista. Toisaalta esille nousi myös päiväkodin tiloihin pääseminen. Ennen koronapandemiaa vanhemmat pääsivät päiväkodin tiloihin tuomaan lastaan ja järjestelemään lapsen lokerolle tarvittavia tavaroita. Vallitsevan tilanteen vuoksi vanhemmat eivät ole nyt päässeet päiväkodin tiloihin, joka vaikeuttaa vanhempien vaatehuoltoa ja tietoa siitä, mitä tavaroita lapsen lokerolla on.

”Yhteydenpitotavat on hyvät ja nykyaikaiset. Et mun mielestä toi Whatsapp kun se on jokaisen puhelimesta ja kaikki kattoo sitä säännöllisesti niin mun mielestä se toimii hyvin.”

”Koronakin on vaikuttanut siinä mielessä ainakin niinkun jos ajattellaan vanhempainiltoja et niitä ei oo ollu. Mut ei se tämmöseen niinku jokapäiväseen esim meidän perheeseen oo vaikuttanut sillee, et samanaista vuorovaikutusta se nyt on ollu.”

”Se on tosi kiva kyllä tykkään paljon siitä, että on niitä kuvia päivästä koska niistä sitten näkee vähän, mitä on puuhailtu ja missä fiiliksissä ja pystyy sitten lapsenkin kanssa juttelee niistä. Et onhan sekin sitä kommunikaatiota.”

4.2 Riippuvaisuus toisista ihmisistä ja ympäristöstä osana ekososiaalista sivistystä

Kaikissa haastatteluissa kysyttiin, miten he määrittelevät ekososiaalisen sivistyksen ja mitä se heidän mielestään tarkoittaa. Ekososiaalinen sivistys nostettiin esille eri tavoin vanhempien ja päiväkodin johtajan näkökulmasta. Päiväkodin johtajan ja työntekijän näkökulmasta ekososiaalisen sivistyksen toteutumiseen vaikuttaa vuorovaikutus sekä minkälaisessa vuorovaikutuksessa kasvattajat ovat lasten ja perheiden kanssa. Tämä kokonaisuus vaikuttaa lapsen tulevaisuuteen ja on tärkeää, että aikuiset ymmärtävän sen. Eri asia onkin miten lapset kokevat olemisen ja paikkansa maailmassa. Jokainen lapsi on yksilö ja jokainen kokee ympäröivän maailman eri tavalla ja havainnoi sitä eri näkökulmista.

”lähtökohtana ajatus siitä että tota kohta varmaan että lähtee siitä vuorovaikutuksesta tai siitä ajatuksesta että meillä täällä päiväkodissa yhdessä perheiden ja lasten kanssa ymmärretään tää kokonaisuus sillä tavalla että tota minkälaisia vaikutuksia tällä varhaiskasvatuksella ja varhaisella olemisella ja tekemisellä täällä meillä päiväkodissa on.”

Vanhemmat kuvasivat ekososiaalista sivistystä nostoen heidän näkökulmastaan tärkeimpiä asioita esille. Vastauksissa korostui ymmärrys siitä, että olemme kaikki riippuvaisia toisistamme ja ympäristöstämme. Jokainen voi omalla toiminnallaan vaikuttaa ympäristöön ja muihin ihmisiin. Taustalla ajatus myös siitä, että ajatellaan muita ihmisiä myös tulevaisuudessa. Kaikissa vastauksissa tuli esille, että kestävän elämäntavan huomioiminen on yksi tärkeä osa ekososiaalista sivistystä.

”Kyllä se sillee kiteytyy mun mielessä, että kai se niin kun lähinnä tarkoittaa sitä, että eletään sillä tavalla et muillakin ois hyvä elää ja niin kun nyt tässä hetkessä ja sit myös tulevaisuudessa. Että kuitenkin ajatellaan myös niitä muita.”

”No sitähan se niinkun sellasta mä nään sen semmosena ajatusmallina tai semmosena elämäntapana et siinä huomioidaan tavallaan semmoset kohtuullisuuden ja vastuullisuuden ja ylipäätään semmosen kestävän elämäntavan teesit”

Päiväkodin johtaja toi vastauksissaan esille, että ihmiset ovat osa ekologista kokonaisuutta ja jokainen voi vaikuttaa siihen toiminnallaan.

”Niinku se yleinen kokemus ja yleinen ymmärrys siitä, et me ollaan riippuvaisia toinen toisistamme ihmisinä ja sit toisaalta me ollaan osa tätä suurta ekologista kokonaisuutta et semmonen niinku tavallaan jos ajattelee et toisessa paradigman päässä vois olla tällöinen äärimmäinen itsekeskeinen, itsekäs, omahyväinen tapa. Niin tässä ollaan tavallaan niinku semmosessa tiedostavammassa positiossa, että hahmotetaan vähän suhteita ihmisiin ja ympäristöön.”

4.3 Vastuullisuus ja kohtuullisuus osana perheiden arkea

Vanhemmat nostivat esille erilaisia näkökulmia ja osa-alueita liittyen ekososiaaliseen sivistykseen. Vastauksissa korostuivat vastuullisuuden ja kohtuullisuuden merkitys. Vanhemmat pitivät tärkeänä, että päiväkodissa huomioidaan vastuullisuus ja ohjataan lapsia ottamaan vastuuta omasta tekemisestään. Kun lapsi ottaa vastuuta tekemisestään, tulee hän paremmin

tietoiseksi syistä miksi näin tehdään. Etenkin päiväkodissa korostuu esimerkiksi yhteisistä leluista huolen pitäminen. Jos jätämme lelut siivoamatta puistosta, voi olla, että lelut hukkuvat ja tilalle ei tulekaan uusia leluja. Kokemalla lapset oppivat näistä tilanteista myös sen, miksi lelut täytyy siivota ja mitkä ovat seurauksia jos ne hukkuvat. Tietoisuus luonnosta ja ympäristöstä kasvaa lapsen oman havainnoinnin ja tutkimisen kautta. Merkityksellistä on toki, että vanhemmat ja kasvattajat mahdollistavat nämä kokemukset lapselle.

”Miettii että mitä tässä elämässä oikeesti tarvii, että mikä on riittävän hyvää elämää. Että ei tarvii sitä kamaa haalia niin älyttömästi. Se on toki niin kun loistava esimerkki lapsille tuoda et ei tarvii sitä roinaa.”

”Se kohtuullisuushan siinä nyt oli semmonen, että mikä on riittävää elämälle, että voi tuntea itsensä onnelliseksi.”

Perheissä koettiin, että kestävän elämäntavan ajatukset näkyvät myös kotona. Vanhemmat toivat esiin myös heidän osuutensa tällaisen ajatusmallin ylläpitämisessä. Kotona tulee tehdä asioita pitkälti samalla tavalla kuin päiväkodissa, jotta lapset omaksuvat nämä tavat osaksi jokapäiväistä arkea myös tulevaisuudessa. Vanhempien vastauksista näkyi kuitenkin pettymys siihen, että kouluissa ekososiaalisen sivistyksen toimintatapoja tuodaan vielä melko vähän esille konkreettisoin keinoin. Kouluissa asioista puhutaan ja opiskellaan, mutta konkreettisuus luonnon monipuolisuuden hyödyntämiseen ja sen kunnioittamiseen jää vielä vajavaiseksi.

”Vahvasti ne toimintatavat on jäänyt elämään tavallaan kaikki täällä opitut asiat ja sillee mut emmä usko et se välttämättä kauheen kauaskantoista olis sitten jos sillee nyt koulussa joo näkyy mutta vähemmän siellä kuitenkin samalla tavalla et ei niin kun asioita niin syvällisesti käydä. Mutta sillee oman roolin nään aika tähdellisenä siinä ehkä kuitenkin.”

”Ja kotonakin tulee sitten kommenttia, et ei meille on kerrottu näin ja tämä kuuluu tehdä näin ja meidän täytyy ottaa huomioon.”

4.4 Päiväkodin merkitys ekososiaalisen sivistyksen edistämisessä

Päiväkodilla nähtiin olevan myös suuri merkitys lapsen luontosuhteen kehitykselle. Päiväkodin johtajan näkökulmasta päiväkodin osalta korostui sosiaalinen näkökulma. Sosiaalisella näkökulmalla tarkoitetaan sitä, miten saadaan yhdessä lapsi ja perhe mukaan toimintaan. Yhteisöllisyys ja yhdessä tekeminen vaikuttaa päiväkodin ja perheen välisen suhteen luomiseen.

Luottamuksellisen suhteen rakentumisen avulla ymmärretään lapsen kasvu ja kehitys kokonaisuutena sekä päiväkodin ja vanhempien yhteistyön merkitys osana tätä kokonaisuutta.

”Se sosiaalinen näkökulma siinä, että miten se lapsi ja perhe kokee niinku yhteisöllisyyttä niinku yhteistä olemista, vaikuttamista ja tekemistä. Ja miten se perhe ja lapsi kokee sen vaikuttavuuden ja osallisuuden siinä. Et ehkä se lähtee siitä luottamuksellisesta yhteistyöstä ja vuorovaikutuksesta perheiden kanssa, että miten sitä kokonaisuutta päästään sitten syventään ja rakentaan.”

Lähes kaikissa vastauksissa mainittiin varhaiskasvatuksen roolin tärkeys lapsen tukemiselle kohti kestäväää elämäntapaa. Päiväkodin arvot ja kasvatustmenetelmät vaikuttavat lapsen kehitykseen ja kasvuun. Tärkeää on, että päiväkodilla ja perheellä olisi yhtenäiset näkemykset ja samanlaiset arvot lapsensa kasvatuksessa ja elämässä ylipäättään. Tämä helpottaa molemminpuolista yhteistyötä ja lapsen näkökulmasta selkeyttää lapselle ajatusta, miten suhtautua luontoon ja elämiseen.

”Se pohja ja semmonen rakentuu täällä päiväkodissa. Mutta täytyyhän niitä toki ite silleen tavallaan ylläpitää niin kun kyllä mä sen nään vanhempana et ei ne, jotta se niin kun pysyy se elämäntapa yllä. Jotenkin et kyllä täytyy kotona tietysti tehdä asioita pitkälti samalla tavalla jos haluaa et se säilyy sinne myöhäsempään elämään.”

”Näky päiväkodissa tietysti toi niin kun luonnonsuojelu teema ja luonnon kunnioittaminen ja semmonen, että arvostetaan sitä luontoa.”

Vastauksissa mainittiin ekososiaalisesta sivistyksestä puhuttaessa sekä yksilön että ryhmän merkitys toiminnalle. Ekososiaaliseen sivistykseen kuuluu siis olennaisesti se, että aikuinen antaa lapselle tilaa ja vaihtoehtoja, joihin tarttua. Tällä tavoin nähtiin lasten havahtuneen ja tulevan tietoisiksi ympäristöstään, kun on mahdollisuus itse tutkia ja tehdä. Lapset oppivat iloitsemaan asioista, jotka huomaavat olevan merkityksellisiä elämässä. Tämä korostuu myös yhdessä tekemisessä, sillä lapset innostavat toisiaan tutkimaan ja kokeilemaan.

”No siis tämmönen havahduttaminen ja tietosuuden ja tämmösen ymmärryksen lisääminen. Et miten voin yksittäisenä ihmisenä tai ryhmänä, isompana porukkana toimii niin kun luonnon parhaaksi ja samalla itse tulee toimineeks myös toisten ja kaikkien ihmisten parhaaksi, myös oman itseni parhaaksi siinä.”

”Ja sitten tota oli semmosta yhdessä tekemistä, että tavallaan niin kun elämänsisältö tulis siitä muitten ihmisten kanssa toimimisesta, eikä siitä tavarahan haalimisesta.”

Päiväkodin johtajan ajatukset olivat samansuuntaisia kuin vanhempien. Vastauksissa tuli esiin ryhmissä vallitseva tasavertaisuus ja toisten huomioon ottaminen. Ryhmässä tekemisessä korostuu myös se, että lapset oppivat toisiltaan. Lapset saavat kokea olevansa osa ryhmää, eikä ketään jätetä ulkopuolelle. Lapsi saa olla oma yksilö, juuri sellaisena kuin on. Tämä nähtiin tärkeänä osana lapsen itsetunnon kehittymistä ja kun käsitys itsestään on hyvä, voi lapsi auttaa muita ja sitä kautta oppia huolehtimaan sekä ympäristöstä että kavereista. On kuitenkin huomioitava, että lapset tarvitsevat myös aikuisen tukea, kannustusta ja hyväksyntää omalle tekemiselleen.

”Se lähtee siitä, että se lapsi pienenä jo kokee fiiliksen, että se hyväksytään ja se kokee olevansa osa tiivistä ryhmää ja siinä pääsee vaikuttaa ja olemaan sellaisena kuin on, omana itsenään. Ja sitten kun se oma itsetunto ja käsitys omasta itsestään on tasapainoinen, hyvä ja terve, niin silloin pystyy myös tukea niitä pienempiä, tukee niitä toisia lapsia, huolehtii myös siitä ympäristöstä ja miettii, että meidän pitää pitää huolta meidän omasta ympäristöstä ja kavereista ja toisista ihmisistä ja kaikesta.”

”Sellainen ylimääräinen vertailu ja tasapäästäminen ei johda oikeen mihinkään, että lasten pitää ymmärtää se että ne on jokainen jossain asioissa hyviä ja jokainen harjoittelee jotain juttua ja iästä riippumatta. Isompi lapsi voi saada tukea pienemmältä lapselta jossain asiassa ja se on ihan ok, että isoimpien ei tarvitse aina olla niitä taitavimpia ja vahvimpia.”

4.5 Vanhemmilta ja päiväkodin johtajalta nousseita kehittämiskohteita

Kaikki haastateltavat kuvasivat ekososiaaliseen sivistykseen sekä dialogiseen vuorovaikutukseen liittyvät asiat olevan kunnossa juuri tässä päiväkodissa. Vastauksista nousi esille tyytyväisyys päiväkodin toimintaan sekä siihen, miten he tuovat esille kestävän kehityksen ja luonnon monimuotoisuuden hyödyntämisen jokapäiväisessä arjessa. Lisäksi jokapäiväisen vuorovaikutuksen koettiin olevan avointa, toimivaa ja molemminpuolista. Toimivan yhteistyön nähtiin olevan tärkeä osa perheen turvallisuuden tunteen luomista. Tämä tunne on vanhemmille erityisen tärkeä, koska he tuovat lapsensa joka arkipäivä päiväkotiin ja lapset viettävät siellä suurimman osan arjestaan kasvattajien ja muiden lasten kanssa.

”Jos omaa napaa aattelee ja omaa perhettä ja lapsia, niin kertakaikkiaan mulla ei niin kun tuu mitään. Mulla on aina semmonen olo, et no voi millon vaan soittaa tai

laittaa tyhmiä viestejä, kysyä ja ylipäänsä niin kun et kaikki on niin semmosta avointa ja semmonen hyvä fiilis.”

”Emmä nyt oikeen osaa sanoa et kun se vuorovaikutus on jatkuvaa ja kokoajan niin sitten aina tavoittaa et oli se sitten viesti tai oli se puhelu tai sähköposti niin aina tavoittaa ja saa niin kun et ei se oo sitten niin, että joudut monta päivää vaikka odottaa vastausta johonkin mitä se nyt sitten ikinä on.”

”Tekeehän se mukavaksi sen olon tuoda lapsi hoitoon kun aina tieto ja viestit kulkee ja et se on molemminpuolista sitten niin ja toimiva niin kyllähän se nyt kun se on aika iso osa omaa arkee kuitenkin se lasten päiväkotiin tai lapsen päiväkotiin tuominen.”

Vaikka tyytyväisyys tulikin esille monissa vastauksissa, oli vanhemmilla ja päiväkodin johtajalla pohdintaa niistä keinoista, miten toimintaa voitaisiin vielä kehittää. Päiväkodin johtajan näkökulmasta nousi esille etenkin koronapandemian vaikutukset yhteistyöhön perheiden kanssa

”Sitä tiivistä yhteistyötä enemmän ja enemmän, varsinkin ehkä tällaisena pandemia aikana ja muuten kun toi yhteistyö perheiden kanssa on aika paljon tapahtuu etänä ja sitten muuten vaan tossa ohimennen ulkona. Mutta miten sellasta pystyttäis sitten syventään vielä enemmän tällaisena aikana jos tällaisia tulee sitten lisää, että tollanen normaali kohtaaminen katkee ja päiväkodin tiloissa tapahtumien järjestäminen on kiellettyä ja muuta.”

Myös vanhempien vastauksissa näkyi, että he kaipaavat enemmän osallisuutta päiväkodin toimintaan. Selkeästi koronapandemian vaikutukset näkyvät siinä, että vanhempia ei voida ottaa mukaan toimintaan ja järjestää yhteisiä tapahtumia niin kuin aiemmin.

”No ehkä se semmonen tavallaan kun siinä on se sosiaalinen aspekti ja se semmonen osallisuuden lisääminen ja semmonen ehkä niin jotenkin ehkä se. Ja nyt tietysti vahvasti näkyy korona aikana siis se, että sitä ei oo hirveesti kuitenkaan. Toki ei sille mitään voi.”

”Jotenkin on tottunu siihen niin semmoseen yhteisölliseen ja pienen päiväkodin juttuihin niin semmosia ehkä kaipaa. Niin mietin sitä, että pystyiskö sit emmä tiiä pystyiskö jotain etäjuttuja sit niin kun hyödyntää tavallaan mutta ehkä tää nyt menee tää aika tästä ohi sitten.”

Päiväkodin johtaja toi esille näkökulmaa sellaisten perheiden osalta, jotka eivät välttämättä ole niin aktiivisia tai eivät uskalla samalla tavalla olla toiminnassa mukana. Toisaalta vanhemmat, jotka hakevat juuri tähän päiväkotiin lapselleen hoitopaikkaa, omaavat usein samanlaiset arvot kuin päiväkodissa on. Kaikki perheet eivät kuitenkaan näe ekososiaalista sivistystä ja ympäristöstä huolehtimista yhtä tärkeänä osana jokapäiväistä arkea. Päiväkodin näkökulmasta koronapandemian aikana on katkennut perheiden välinen kontakti ja yhteisöllisyys on kärsinyt.

”Tietenkin aina niinku haluais kehittyä siinä, että miten saadaan niitä sellasia perheitä ja tyyppejä sieltä vielä vahvemmin mukaan toimintaan ja vuorovaikutukseen, jotka ehkä on arempia ja ehkä eivät ymmärrä ja näe tätä kestävästä kehityksen näkökulmia välttämättä ihan samalla tavalla kun me täällä päiväkodissa.”

”Niin tässä on katkennut perheiden välillä sellanen kontakti toisiinsa ja se yhteisöllinen meininki vähän.”

Kaikki haastateltavat toivat esiin erilaisia näkökulmia kehittämiskohteista. Tämän avulla saatiin monipuolisempaa kuvaa siitä, millaisin keinoin vanhemmat toimintaa kehittäisivät. Vanhemmat kuvasivat jatkumon merkitystä ekososiaalisen sivistyksen arvojen säilymiseen myöhemmässä elämässä. Esille nousi koulun merkitys tämän ajatusmallin jatkumona ja ajatusta siitä, että hyödynnettäisiin enemmän luontoa osana erilaisia oppimisympäristöjä. Toisaalta vanhemmat arvostaisivat myös eläinten näkökulman esille tuomista osana luonnon monimuotoisuutta. Tällä tarkoitettiin sitä, miten lisättäisiin lasten tietoisuutta eläinten suojeluun liittyvissä asioissa.

”Jotenkin se menee sitten jo seuraavalle kehälle se mun ajatus kehittämisestä. Et toisaalta tän tyyppisen toiminnan lisääminen kauttaaltaan kautta linjan varhaiskasvatuksessa ja sit toisaalta jos aattelee niin kun vaikka meidän koululaista niin tavallaan se linja sit niin kun kouluun nähden, et tavallaan se suora sieltä. Ja et tää ois ehkä sitten sitä jatkumoo.”

”Vielä ehkä enemmän vois sitä eläinten näkökulmaa tuoda mutta se toki vaatii sitä sitten myöskin et se ei tuu pakotettuna eikä kukaan voi ruveta sitä sillä tavalla ulkoa opitusti mutta että sellasta jotakin eläinsuojelu hommaa tai tällasta voi toki vielä ehkä painottaa enemmän.”

Kehittämiskohteisiin liittyi myös ajatus siitä, miten saataisiin vanhempien yhteisöllisyyttä parannettua entisestään. Millaisia keinoja ja ajatusten vaihtoa tarvittaisiin vanhempien välisen

yhteistyön parantamiseen. Toiveena esille nousi, että päästäisi järjestämään yhteisiä tapahtumia ja olemaan yhdessä porukalla. Myös vanhempainyhdistyksen perustamista mietittiin. Sen avulla voitaisiin lisätä vanhempien yhteisöllisyyttä ja järjestää monipuolista toimintaa.

”Varmaan se vois auttaa että päästäisi niinku vanhempien kanssa sitten järjestään yhteisiä tapahtumia ja olemaan yhdessä, niin se ehkä sitouttaisi sitten niitä arempia perheitä.”

”Jos ajattelee sitä vanhempien yhteisöllisyyttä, niin mä en siis tiedä mä en oo ite kuulunut koskaan mihinkään sellaseen mut oisko joku sellanen vanhempainyhdistys tai joku. Mut siis semmonenhan vois olla hauska et jos dialogisuuden näkökulmastakin ajattelee niin tavallaan sillee ja kyllähän vanhempainyhdistyksen kautta monenlaista toimintaa siis ylläpidetään.”

5 Johtopäätökset

Tutkimuksen tarkoituksena oli varhaiskasvatuksen ekososiaalisen sivistystyön kehittäminen vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön avulla. Tutkimuksenaihe nousi esille yhteistyötahona toimivan päiväkodin tarpeesta selvittää vanhempien näkemyksiä ekososiaalisesta sivistyksestä sekä siitä, miten he näkevät yhteistyön toimivan. Opinnäytetyön lähtökohtana toimivat kolme tutkimuskysymystä: ”Millaisia näkemyksiä vanhemmilla on ekososiaalisesta sivistyksestä?”, ”Miten ekososiaalinen sivistys toteutuu päiväkodin toiminnassa?” sekä ”Mitkä asiat koettiin tärkeiksi ekososiaalista sivistystä tukevan dialogisen vuorovaikutuksen onnistumisen kannalta?”.

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen ”Millaisia näkemyksiä vanhemmilla on ekososiaalisesta sivistyksestä?” saatiin vastauksia haastatteluiden avulla, jossa vanhemmilla korostuivat pitkälti samat aiheet. Tutkimustulokset osoittavat, että vanhemmat pitävät ekososiaalista sivistystä tärkeänä osana päiväkodin toimintaa. Päiväkodin johtajan näkökulmasta nousi esille, että kaiken toiminnan pohjana on avoin vuorovaikutus perheiden kanssa. Vanhempien vastausten perusteella ekososiaalisen sivistyksen tärkeimpiä asioita olivat riippuvaisuus toisista ihmisistä ja ympäristöstä, oman toiminnan vaikutukset ympäristöön ja kestävä elämäntavan huomioiminen myös tulevaisuudessa. Ekososiaalisen sivistyksen mukaisessa elinikäisessä oppimisessa päämääränä on ihminen, joka huolehtii itsestään, toisista, ympäristöstä ja koko ekosysteemistä omalta osaltaan (Salonen 2012).

Ekososiaalisen sivistyksen lähtökohtana on laaja-alainen hyvinvointikäsitte, joka muodostuu ekologisesta ja sosiaalisesta näkökulmasta yhteisöjen kulttuurisessa muutoksessa sekä yksilöiden hyvinvoinnin määrittäjänä. Hyvinvoinnin nähdään rakentuvan välttämättömät elämän

edellytykset tarjoavien ekosysteemipalvelujen elinvoimaisuudesta ja luottamuksesta, joka syntyy sosiaalisesta osallisuudesta ja ihmisten yhteenkuuluvuuden kokemuksista. (Salonen 2012.) Kaikissa vastauksissa tuli esille, että vanhemmat näkevät ekososiaalisen sivistyksen kokonaisuutena, jossa yhdistyvät ekologinen ja sosiaalinen näkökulma. Vastauksissa painottui ihmisen tietoisuus luonnon tärkeydestä ja siitä, miten voi omalla toiminnallaan vaikuttaa ympäristöön ja sitä kautta myös kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin.

Ekososiaalisen sivistyksen arvoperusta rakentuu vapauden ja vastuun yhdistämisestä kaikessa ihmisen toiminnassa. Huomion keskipisteenä pidetään ekologista monimuotoisuutta, ihmisten keskinäistä riippuvuutta ja tasavertaisuutta sekä väkivallattomuutta. Ekososiaalisesti sivistyneen näky ihmisen käyttäytymisessä avarakatseisuutena, vastuuna ja kyynä muodostaa kokonaiskäsitys tietojensa perusteella. (Salonen 2012.) Toinen tutkimuskysymys ”Miten ekososiaalinen sivistys toteutuu päiväkodin toiminnassa?” nousi esiin haastatteluissa eri näkökulmista tarkasteltuna. Tulokset osoittavat, että vanhemmat arvostavat vastuullisuuden ja kohtuullisuuden merkitystä. Vanhemmat kokivat, että on tärkeää antaa lapsen itse pohtia ja aikuisena myös ohjata pohtimaan mitä elämässä oikeasti tarvitsee, jotta voi olla onnellinen. Muutama vastauksessa nousi esiin, että lapsi nauttii siitä, kun hän voi tehdä jotain merkityksellistä kaverille tai ympäristölle. Lapset omaksuvat tietyt tavat toimia ja opettavat näitä myös kotona vanhemmilleen. Päiväkodin tehtävänä onkin tuoda omia toimintatapoja esille myös perheille, jotta he voivat toimia samalla tavalla myös kotona. Näin toiminnan jatkumo säilyy ja toimintatavat juurtuvat osaksi lasten arkea.

Ekososiaalinen sivistys nostaa esiin jatkuvan oppimisen määritelmän. Läpi elämän jatkuvan oppimisen päämääränä on ihminen, joka pystyy huolehtimaan itsensä lisäksi myös toisista ja ympäristöstämme kokonaisuutena. Ekososiaalisen sivistyksen tekijöitä inhimillisen kasvun näkökulmasta ovat kriittinen ajattelutapa, kyky asettua toisten ihmisten asemaan, taito pohtia koko maailmaan vaikuttavia kysymyksiä omien tietojen perusteella sekä reflektoida omaa ajattelua ja toimintaa niin, että uusi tieto johtaa yhä uudelleen ajattelun ja käyttäytymisen tarkistamiseen. (Salonen 2012.) Ihminen tarvitsee kasvatusta sivistyäkseen eli tarkoituksellisia ja suunniteltuja toimenpiteitä osana arkea. Kasvattajan tehtävänä on pyrkiä takaamaan lapsen kyvykkyys toimia itsenäisesti yhteiskunnassa. Kasvattajan rooli on suuri, mutta yhdessä vanhempien kanssa onnistumme tässä tehtävässä paremmin. (Peltonen 2000, 166.) Päiväkodin johtaja toikin vastauksissaan esille tätä sosiaalista näkökulmaa eli sitä, miten saadaan lapsi ja perhe yhdessä mukaan toimintaan. Luottamuksellinen yhteistyö ja avoin vuorovaikutus ovat tässä tärkeässä roolissa. Sen avulla pystytään rakentamaan oppimisen ja kasvun kokonaisuutta. Lähes kaikissa vanhempienkin vastauksissa mainittiin varhaiskasvatuksen rooli osana ekososiaalisen sivistyksen elämäntapaa. Vanhemmat näkivät selkeästi myös oman roolinsa ylläpitämässä näitä toimintatapoja ja taitoja lapsen arjessa. Varhaiskasvatuksessa kasvattajien lisäksi ryhmällä on roolinsa elinikäisellä oppimisen polulla. Kun uskalletaan antaa lapsille tilaa tutkia ja havainnoida ympäristöään yhdessä, lapset tulevat tietoisiksi ympäristöstään. Lapset

oppivat tekemään asioita yhdessä toinen toistaan opettaen ja neuvoen. Lapsi voi kokea itsensä osaksi ryhmää ja huomaa omilla valinnoillaan olevan vaikutusta toisiin lapsiin ja ympäristöön.

Toimivan yhteistyön kehittymisen edellytys on Järvisen, Laineen ja Hellman- Suomisen (2009, 119) mukaan päivittäisissä arjen tilanteissa vähitellen kehittyvä dialogisuus. Kolmannen tutkimuskysymyksen osalta ”Mitkä asiat koettiin tärkeiksi ekososiaalista sivistystä tukevan dialogisen vuorovaikutuksen onnistumisen kannalta?” tuli esiin ekososiaalisen sivistyksen ja dialogisen vuorovaikutuksen nivoutuminen yhteen. Tutkimuksen vastausten perusteella sekä vanhemmat että päiväkodin johtaja nostivat yhteistyön avaintekijäksi avoimuuden ja luottamuksellisuuden. Avoin kohtaaminen näkyi vastauksissa arvostavana kohtamisena niin, että kaikki osapuolet tulevat kuulluksi. Vuorovaikutuksen monipuolisuus, keskustelevuus ja rehellisyys nousivat myös esille. On tärkeää, että hankalatkin asiat käsitellään yhdessä kaikki osapuolet huomioiden. Toisaalta päiväkodin johtajan näkökulmasta kasvattajan herkkyys tunnistaa erilaiset vanhemmat ja huomioida heidät yksilönä ovat tärkeitä. Jokaisen vanhemman kohdalla on hyvä pohtia, mitä ja miten keskustella vanhemman kanssa erilaisista asioista.

Lapsi tarvitsee kokemuksen vanhempien ja kasvattajien välisen yhteistyön toimivuudesta. Yhteistyön päämääränä on toimia yhteistyössä lapsen hyvinvoinnin parhaaksi. Kasvattajilla ja vanhemmilla voi olla erilaisia tai toisaalta myös yhteneväisiä näkemyksiä lapsesta. On kuitenkin oleellista ymmärtää molempien osapuolten näkemykset ja näiden avulla luoda yhteinen käsitys lapsen hyvinvointia edistävästä tekijöistä. (Rönkä, Malinen & Lämsä 2009, 96.) Tietoperustassa nousi jo esille, että Mönkkösen (2018, 90) mukaan dialogisuus pohjautuu luottamukselliseen suhteeseen ihmisten välillä. Tulokset osoittivat, että vanhemmat pitävät luottamusta vuorovaikutuksen keskeisenä tekijänä. Lapsen hyvinvoinnin edistämiseksi tarvitaan yhdenvertaista näkökulmaa. Päivittäinen kuulumisten vaihto sekä tiedottaminen lisäävät luottamusta kasvattajia kohtaan. Vanhempien on helppo jättää lapsensa päiväkotiin, kun he voivat luottaa siihen, että lapsesta huolehditaan ja vaihdetaan lapsen kuulumisia sekä kasvotusten että Whatsapp-ryhmän kautta.

Tulosten perusteella vanhemmat kokivat, että lapset otetaan huomioon yksilönä. Lasta tuetaan hänen omista tuntuista lähtien ja tuodaan rehellisesti esille lasta koskevat asiat. Molempipuolinen ajatusten vaihtaminen on tärkeää vanhemman ja kasvattajan välillä, jotta voidaan varmistaa yhtenäinen näkemys lapsen asioihin. Positiivinen vuorovaikutus kasvattajien sekä lasten välillä, mutta myös perheen kanssa on avaintekijä myönteisen ilmapiirin kehittymisessä. Lapsen vahvuudet otetaan huomioon ja hyödynnetään niitä myös vaikeiden asioiden opettelussa niin kotona kuin päiväkodissa. Tietoperustassa on noussut jo esiin ajatus siitä, että ihminen ei ole autonominen yksilö, vaan ihmiset ovat riippuvaisia toisistaan. Ryhmään kuuluminen on tärkeää, jotta lapsi oppii olevansa riippuvainen myös muista ihmisistä ja heidän toiminnastaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018.) Ekososiaalinen sivistys

ja dialogisen vuorovaikutuksen yhdistyminen on parhaimmillaan juuri tätä. Vuorovaikutusta tarvitaan, jotta voidaan ymmärtää ekososiaalisen sivistyksen periaatteita ja päästä toteuttamaan niitä.

Lapsien välinen vuorovaikutus on yhtä tärkeää kuin aikuisten välinen yhteistyö. Vaikka lapsi nähdään yksilönä, on hän myös osa ryhmää. Ryhmään kuulumisen tunne on lapselle tärkeää itsetunnon kehittymisen kannalta. Lapsen on vaikea harjoittaa kaveritaitojaan, jos sen itsetunto on heikko. Hyväksymällä itsensä ja muut, lapsi voi auttaa tarpeen tullen myös muita hankalissa tilanteissa. Tuloksissa vanhemmat nostivatkin esiin, että lapset oppivat myös toisiltaan. Tämä on erityisen tärkeää, sillä tällä tavoin lapset itse kiinnostuvat ympäristöstään ja pohtivat asioita yhdessä ekososiaalisen sivistyksen näkökulmasta. Ilman vuorovaikutusta ekososiaalisen sivistyksen toteuttaminen olisi mahdotonta. Vaikka vanhemmat ja päiväkodin johtaja kokivat, että ekososiaalinen sivistys sekä sen toteutumista edistävä vuorovaikutus toteutuu päiväkodissa monipuolisesti, nousi esiin myös muutamia kehittämiskohteita. Selkeästi myös koronapandemian vaikutukset ovat näkyvissä varhaiskasvatuksen arjessa.

Vanhemmat ovat pääosin erittäin tyytyväisiä päiväkodin toimintaan ja vuorovaikutus toimii molemminpuolisesti. Muutamassa vastauksessa esiin tuli ekososiaalisen sivistyksen kannalta jatkumo tulevaisuudessa. Kouluissa tämän tyyppistä toimintaa ei ole esillä samalla tavalla. Selkeästi vanhemmat ovat miettineet miten ekososiaalisen sivistyksen näkökulmaa voitaisiin tuoda enemmän esille myös kouluissa. Tämä on pitkälti kiinni myös opettajan kiinnostuksen kohteista. Ympäristöä hyödynnetään yhä monipuolisemmin kouluissa, mutta toiminnan tulisi olla johdonmukaista, jotta jatkumo päiväkodista säilyisi. Tämä ajatus jäi tässä tutkimuksessa avoimeksi ja tätä olisikin mielenkiintoista tutkia laajemmin ja jopa kehittää uudelle tasolle.

Koronapandemian nähtiin vaikuttaneen lähinnä vanhempainiltoihin ja yhteisöllisyyteen vanhempien välillä. Vanhemmilla on selkeästi tarve saada tietoa lapsen arjesta päiväkodissa ja olla osallisena toiminnassa. Vanhemmat haluavat myös tutustua toisiinsa ja kokevat vanhempainiltojen olevan hyvä väylä yhteiseen keskusteluun ja ajatusten vaihtamiseen. Vanhempien välisellä vuorovaikutuksella on selkeästi merkitystä siihen, miten vanhemmat tuovat omia mielipiteitään esiin ja pohtivat asioita keskenään. Kaikkineen tuloksien perusteella vanhemmat kokevat päiväkodissa olevan yhteisöllinen ilmapiiri, jossa autetaan toisia ja huomioidaan perheet yksilöllisesti.

Voidaan siis todeta, että ympäristökasvatus on laaja käsite, johon sisältyy paljon eri osa-alueita ja määritelmiä. Kaikki ovat tärkeitä ympäristökasvatuksen laajassa kokonaisuudessa ja sen omaksuminen voi olla hankalaa. Pienillä asioilla voidaan kuitenkin vaikuttaa lapsen ympäristövastuullisuuden kehittymiseen ja näin lapsen on helpompi omaksua ympäristöön liittyviä asioita. Myöhemmin lapsi ymmärtää ympäristökasvatuksen kokonaisuuden ja voi osaltaan

viellä sitä eteenpäin seuraaville sukupolville. Ympäristökasvatuksen avulla voimme vaikuttaa siihen, että meillä olisi hyvinvoiva maapallo myös vuosisatojenkin päästä.

6 Pohdinta

Tutkimuksen tarkoituksena oli varhaiskasvatuksen ekososiaalisen sivistystyön kehittäminen vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön avulla. Tavoitteena oli tuoda esille vanhempien ja päiväkodin näkemyksiä ekososiaalisesta sivistyksestä ja siihen liittyvästä dialogisen vuorovaikutuksen tärkeydestä. Lisäksi selvitettiin vanhemmilta nousevia kehittämisideoita ekososiaalisen sivistyksen näkökulmasta luontopainotteisessa päiväkodissa. Vanhempien lisäksi kuultiin toisen päiväkodin johtajan ajatuksia ekososiaalisesta sivistyksestä ja vuorovaikutuksen merkityksestä vanhempien kanssa juuri tässä päiväkodissa. Päiväkoti pyrkii kehittämään vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä ja tuomaan yhä enemmän esille ekososiaalista näkökulmaa toiminnassaan. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa heille aineistoa, jonka avulla he voivat kehittää toimintaa.

Työn tavoite saavutettiin mielestäni onnistuneesti, sillä tutkimus antaa vastauksia näihin kolmeen tutkimuskysymykseen. Tutkimus tuottaa tietoa ekososiaalisen sivistyksen tärkeistä sisällöistä, vuorovaikutuksen merkityksestä vanhempien ja päiväkodin välillä sekä tämänhetkisistä kehittämistarpeista.

Tutkimukseni tulosten perusteella vanhemmat sekä päiväkodin johtaja kokivat ekososiaalisen sivistyksen rakentuvan kolmesta eri teemasta, joihin linkittyy yksi dialogiseen vuorovaikutuksen keskittynyt teema. Vanhemmat tunnistivat näissä osa-alueissa vahvuudet ja toimivat käytännöt. Keskeiset tulokset ovat samansuuntaisia kuin aiemmat aiheita käsittelevien tutkimusten tulokset. Tuloksissa korostuivat avoin vuorovaikutus, riippuvaisuus toisista ihmisistä ja ympäristöstä, vastuullisuus ja kohtuullisuus sekä päiväkodin merkitys ekososiaalisen sivistyksen edistämiseksi. Teemat saattoivat nousta osittain haastattelua ohjaavasta teemahaastattelurungosta, mutta useimmat toivat kuitenkin näitä teemoja esille myös itse ennen haastattelurungon mukaisesti etenevää keskustelua. Päiväkodin johtajan näkemykset olivat hyvin samankaltaisia kuin vanhempien, tietysti käsitellen asiaa enemmän työntekijän näkökulmasta. Tutkimuksen tulokset vahvistivat hyvin aikaisempia käsityksiä ekososiaalisesta sivistyksestä ja siihen liittyvästä dialogisesta vuorovaikutuksesta, mutta tuottavat myös uutta tietoa päiväkodin vaikutuksista siihen.

Opinnäytetyöprosessin koin opettavaiseksi, mutta myös melko haasteelliseksi. Aiheena ekososiaalinen sivistys ja dialoginen vuorovaikutus vanhempien kanssa oli melko haastava, sillä teoretietoa ekososiaalisesta sivistyksestä itsestään on vähän. Aiheen tarkka rajaaminen oli tärkeää ja tällä hetkellä koen, että onnistuin lopulta rajaamaan aiheen hyvin. Rajaamisen

avulla sain muodostettua toimivan lähtökohdan tutkimukselleni. Olen tyytyväinen mielenkiintoiseen ja yhteistyö päiväkotia hyödyttävään tutkimusaiheeseen.

Tutkimuksen aineistonkeruu toteutettiin päiväkodin johtajan ja vanhempien yksilohaastatteluilta. Alkuperäisenä ajatuksena oli haastatella kasvattajia, jolloin vanhempien näkökulma olisi rajautunut pois. Yhteistyökumppanina toimivan päiväkodin toiveena oli kuitenkin, että tutkimus kohdistuisi nimenomaan vanhempien näkemyksiin ja kehittämisideoihin. Tämä osoitautui hyväksi valinnaksi, sillä vanhemmat olivat kiinnostuneita osallistumaan tähän tutkimukseen. Haastattelujen osallistujamäärä tuotti alkuun hankaluuksia, mutta se saatiin rajattua hyvin yhteistyössä päiväkodin kasvattajien kanssa. Mielestäni haastatteluvaihe oli antoisa osa koko opinnäytetyön prosessia. Aluksi mietin aineistonkeruu menetelmänä kyselyä ja ryhmähaastattelua, mutta päädyin haastatteluun, sillä ajattelin sen olevan tutkimuksen kannalta parempi vaihtoehto. Uskon, että päätös toteuttaa aineistonkeruu haastattelemalla oli toimivin vaihtoehto juuri tämän tyyppisen kokemuseräisen tiedon tutkimiseen. Haastattelun vahvuutena koen erityisesti mahdollisuuden keskustella aiheesta syvemmin ja laajemmin, myös ennalta määriteltyjen teemojen ohi. Toisaalta haastattelujen jälkeen jäin pohtimaan, olisiko ryhmähaastattelu vanhempien kanssa voinut olla antoisampi aineistonkeruumenetelmä tässä tutkimuksessa. Se olisi voinut lisätä keskustelua ja ajatusten vaihtoa vanhempien kesken. Ryhmähaastattelussa on myös haasteita, sillä ryhmässä on haastavampaa tuoda esille omia, ehkä eriäviäkin näkemyksiä aiheesta. Yksilohaastatteluilta etuna on, että jokainen haastateltava saa äänensä kuuluvin ja juuri hänen ajatuksiinsa voidaan perehtyä syvemmin.

Koin, että opinnäytetyön haastavin osuus oli litteroidun aineiston käsittely ja analysointi. Alkuun oli vaikea päästä kiinni siihen, miten aineistoa kuuluu lähteä käsittelemään. Analyysin teko tuntui vaikealta ja hallitsemattomalta kokonaisuudelta. Aineiston käsittelyssä lähdin liikkeelle lukemalla aineistoa läpi ja poimin sieltä samanlaisia näkemyksiä yhteen. Näiden avulla sain pelkistettyä aineistoa, jonka jälkeen aloitin merkkamaan väreihin eri teemoja. Teemoittelu sujui luontevasti alun haasteista huolimatta, sillä aineistosta nousi selkeästi esille haastattelurungon mukaisia teemoja. Analyysivaiheessa jouduin miettimään aiheen rajaamiseen ja tutkimustehtävään liittyviä kysymyksiä. Koko opinnäytetyö prosessin ajan olen saanut ensiarvoisen tärkeää tukea opinnäytetyön ohjaajaltani sekä uusia näkökulmia on tullut myös opinnäytetyön ryhmätapaamisissa.

Opinnäytetyön hyödyllisyyttä tarkastellessa voidaan todeta sen olevan hyödyllinen ainakin yhteistyökumppanina toimivalle päiväkodille. Tutkimustulosten avulla voidaan hahmottaa vanhempien ajatuksia ekososiaalisesta sivistyksestä ja siihen liittyvästä dialogisesta vuorovaikutuksesta sekä kehittämiskohteita tulevaisuutta ajatellen. Tarve opinnäytetyölleni oli suuri, sillä haluttiin lähteä kartoittamaan miten vanhemmat näkevät ekososiaalisen sivistyksen ja miten se ymmärretään arjessa. Osalle vanhemmista ekososiaalinen sivistys käsitteenä on tuntematon ja sen rinnalla käytetään myös muita käsitteitä mm. kestävä kehitys ja ympäristössä

oppiminen. Opinnäytetyöni tuo esille ekososiaalisen sivistyksen näkökulmaa, jota haluttiin tuoda vanhempien tietoisuuteen yhä enemmän. Toisaalta opinnäytetyö on hyödyllinen myös muille varhaiskasvatuksen yksiköille ja työntekijöille. Kaikille varhaiskasvatuksen ammattilaiselle ei ekososiaalinen sivistys käsitteenä ole välttämättä tuttu. Opinnäytetyöni tuokin esille tätä teemaa osana päiväkodin arkea. Tutkimuksen tulokset vahvistavat ja täydentävät aiempaa tutkimustietoa aiheesta, joten niitä on mahdollista hyödyntää tulevaisuudessa ekososiaalista sivistystä käsittelevissä tutkimuksissa.

Toimeksiantajan eli päiväkodin kanssa yhteistyö oli sujuvaa. Opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa pidimme suunnittelupalaverin, jossa pohdimme aiheen rajausta. Aihe lähti muodostumaan yhdessä toimeksiantajan kanssa ja mielestäni saimme siitä rakennettua toimivan kokonaisuuden. Toimeksiantaja päiväkotini on tukenut minua opinnäytetyön prosessissa ja olen voinut kääntyä heidän puoleensa kaikissa kysymyksissä.

Toimeksiantaja päiväkodin antaman palautteen perusteella opinnäytetyö toimii hyvänä työvälineenä henkilökunnan ja asiakkaiden yhteistyön syventämisessä sekä ekososiaalisen näkökulman selkeyttämisessä. Opinnäytetyön tuloksissa toimeksiantaja päiväkodin henkilöstön yllätti se, miten yhteneväisiä näkökulmat ovat päiväkodissa asiakkaiden ja yrityksen näkökulmista tarkasteltuna. Henkilöstön mielestä yhteistyö opinnäytetyöprosessin aikana on ollut sujuvaa, sitoutunutta ja päiväkodin tarpeet sekä toiveet huomioon ottavaa.

Opinnäytetyö on edistänyt omaa ammatillisuuttani tulevana sosiaalialan ja varhaiskasvatuksen ammattilaisena. Tutkimuksen tekeminen on syventänyt osaamistani ekososiaaliseen sivistykseen ja sen eri osa-alueisiin liittyen. Näitä tietoja pystyn hyödyntämään tulevaisuudessa myös arjen työelämässä. Lisäksi sain paljon uusia näkökulmia vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön ja vuorovaikutuksen merkitykseen liittyen. Tämän pohjalta on helpompaa lähteä työskentelemään vanhempien kanssa kohti avointa ja luotettavaa vuorovaikutusta.

Opinnäytetyön tekeminen nostaa esiin usein ajatuksia uusista kehittämisideoista, jotka sopivat samaan tutkimusaiheeseen. Myös tämän tutkimuksen kohdalla kävi niin, sillä sitä olisi mahdollista laajentaa jatkotutkimuksilla. Ekososiaalisista sivistyksestä ja sen vaikutuksista lapsen ja perheen tulevaisuuteen ei toistaiseksi ole tehty paljoa tutkimuksia. Tässä opinnäytetyössä käsitellään kahta isoa kokonaisuutta, jotka kulkevat käsi kädessä varhaiskasvatuksen arjessa. Näiden isojen kokonaisuuksien ekososiaalisen sivistyksen ja dialogisen vuorovaikutuksen osalta olisi voinut keskittyä vain toiseen teemaan. Toimeksiantaja päiväkotini koki kuitenkin, että nämä kaksi kokonaisuutta kuuluvat samaan ja siksi käsittelen niitä molempia tässä tutkimuksessa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 14) on nostettu esille, että varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jonka tehtävänä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä onkin tukea

vanhempia kasvatustehtävässään ja löytää oikeat toimintatavat lapsen parhaaksi. Tämän vuoksi vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö on alusta alkaen tärkeää ja siihen tulisikin kiinnittää huomiota. Dialogisen vuorovaikutuksen vaikutuksia voisi tutkia enemmänkin eri päiväkotien välillä. Olisi antoisaa tutkia, mitkä asiat vaikuttavat eri päiväkotien toimivan yhteistyön kehittymiseen vanhempien ja päiväkodin välillä.

Lähteet

Painetut

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. 4. uud.p. Tampere: Vastapaino.

Cantell, H. & Koskinen, S. 2004. Ympäristökasvatuksen tavoitteita ja sisältöjä. Ympäristökasvatuksen käsikirja, p. 60.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2014. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 10. p. Tampere: Vastapaino.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus University Press.

Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. & Sinivuori, E. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. osin uud. laitos. Helsinki: Tammi.

Hujala, E., Turja, L. & Alijoki, A. 2020. Varhaiskasvatuksen käsikirja. 5., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Jarkko, M., Suomela, L., Anunti, P., Manninen, L., Verkka, K., Nordström, H., Joensuu, M., Vanhanen, M., Hiltunen, J., Wolff, L., Tani, S., Houtsonen, L., Palmberg, I., Kaivola, T., Kiiskinen, A., Rikkinen, H., Cantell, P., Koskinen, S., Palviainen, K., Willamo, R. & Cantell, H. 2004. Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Järvinen, M., Hellman-Suominen, K. & Lainé, A. 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Helsinki: Kirjapaja.

Marková, I. 2007. Dialogue in focus groups: Exploring socially shared knowledge. London ; Oakville, CT: Equinox.

Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus: Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita

Parikka-Nihti, M. 2011. Pieniä puroja: kasvua kohti kestävästä kehitystä. Helsinki: Lasten Keskus.

Parikka-Nihti, M. & Suomela, L. 2014. Iloa ja ihmettelyä: ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Peltonen, J. 2000. Lawrence Kohlbergin teoria moraalisisestä sivistyksestä ja eettisestä kasvatuksesta. Teoksessa Siljander, P. (toim.) Kasvatus ja sivistys. Helsinki: Gaudeamus.

Rönkä, A., Malinen, K. & Lämsä, T. 2009. Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Salonen, A.O. & Brady, M. 2015. Ekososiaalinen sivistys herättää luottamusta tulevaisuuteen. Aikuiskasvatus: aikuiskasvatustieteellinen aikakauslehti.

Salonen, A.O. 2012. Sosiaalisen kestävyuden edistäminen on kestävä kehityksen ydin-osaimista. Lastentarha 1/2012.

Tuomaala, T. & Myyryläinen, M. 2002. Luonto tutuksi. Vinkkejä vanhemmille. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6. uud. laitos. Helsinki: Tammi.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Turja, L., Alijoki, A. & Hujala, E. 2017. *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. 4., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sähköiset

Arnkil, M. & Tampere University. 2019. "Mehän opimme enemmän kuin lapset". Opettaja dialogisena auktoriteettina. Tampereen yliopisto. Viitattu 10.4.2021.

<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/105506/978-952-03-1024-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Linsiö, L. & Nykänen, S. 2016. Kasvattajien näkemyksiä kestävästä kehityksestä päiväkodin arjessa. Opinnäytetyö. Metropolia ammattikorkeakoulu. Viitattu 2.5.2021.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/105596/Linsio_Nykanen.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Opetushallitus. Esiopetuksen suunnitelman perusteet 2014. Tampere: Juvanes Print - Suomen yliopistopaino Oy. Viitattu 11.4.2021.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Opetushallitus 2019. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Helsinki: Opetushallitus. Viitattu 29.3.2021.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Peura, H-M. 2020. Kohti ekososiaalisen sivistyksen sävyttämää varhaiskasvatusta. Opinnäyetyö. Laurea ammattikorkeakoulu. Viitattu 2.5.2021.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/338202/Peura_Hanna-Maria.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Saaranen- Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2009. Menetelmäopetuksen tietovaranto Kvali-MOTV. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 1.5.2021.

<https://courses.helsinki.fi/sites/default/files/course-material/4453723/kvalitatiivisten%20menetelmien%20verkko-oppikirja.pdf>

Salonen, A. 2012. Ekososiaalinen sivistys - mitä se on? Viitattu 2.5.2021.

<https://artosalonen.com/ekososiaalinen-sivistys-mita-se-on/>

Varhaiskasvatustilaki 240/2018. Viitattu 10.4.2021.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

YLE 2017. Asfalttiviidakot: Luontoa ei voi leikkiä loppuun. Viitattu 11.4.2021.

<https://areena.yle.fi/1-4106848>

Kuviot

Kuvio 1: Esimerkki teemoitteluun etenemisestä	25
---	----

Liitteet

Liite 1: Teemahaastattelurunko	49
Liite 2: Saatekirje haastateltaville.....	50
Liite 3: Suostumuslupalomake	51

Liite 1: Teemahaastattelurunko

TEEMAHAASTATTELUN RUNKO

Haastattelija: Elina Ruponen

Päivämäärä:

Paikka: Hämeenlinna

Haastattelun kesto:

TEEMAT:

Teema 1: Ekososiaalinen sivistys varhaiskasvatuksessa

- Kuvaile, mitä ekososiaalinen sivistys mielestäsi tarkoittaa?
- Mitä ekososiaalinen sivistys sinun mielestäsi sisältää? Mitä osa-alueita siihen kuuluu?

Teema 2: Dialogisuus vanhempien ja päiväkodin välillä

- Mikä on tärkeintä vuorovaikutuksessa päiväkodin kasvattajien kanssa?
- Millaista vuorovaikutuksen pitäisi olla?
- Miten vuorovaikutus vaikuttaa jokapäiväisessä arjessa?

Teema 3: Kehittämiskohteet ja keinot

- Millaisia kehittämiskohteita ekososiaaliseen sivistykseen liittyy päiväkodin toiminnassa?
- Millaisia kehittämiskohteita liittyy dialogisuuteen vanhempien ja päiväkodin välillä?
- Millä tavoin ekososiaalista sivistystä ja dialogisuutta voisi kehittää?

Liite 2: Saatekirje haastateltaville

AMMATTIKORKEAKOULU
University of Applied Sciences

Hei,

Olen sosionomiopiskelija Elina Ruponen Laurea- ammattikorkeakoulusta. Teen opinnäytetyötä liittyen ekososiaaliseen sivistykseen ja dialogiseen vuorovaikutukseen vanhempien kanssa.

Opinnäytetyöni aiheena on varhaiskasvatuksen ekososiaalisen sivistystyön kehittäminen vanhempien kanssa toteutettavan dialogisen vuorovaikutuksen avulla. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa ekososiaaliseen sivistykseen liittyvistä käsityksistä sekä dialogisen vuorovaikutuksen vaikutuksista. Tarkoituksena on selvittää, miten ekososiaalista sivistystä varhaiskasvatuksessa voidaan kehittää dialogisen vuorovaikutuksen avulla.

Tutkimuksen aineisto kerätään teemahaastattelulla ja haastattelutilanne äänitetään. Haastattelun materiaalia käytetään ainoastaan opinnäytetyössä. Aineistoa käsitellään tietoturvallisesti ja haastateltavien anonymiteetti on turvattuna. Aineistoa säilytetään asianmukaisesti ja hävitetään opinnäytetyön valmistuttua.

Olemme yhdessä yhteistyökumppani päiväkodin kanssa sopineet, että haastatteluun osallistuu toinen päiväkodin johtajista, joka toimii myös ryhmässä työntekijänä. Haastattelujen pääpaino kohdistuu vanhempien haastatteluihin. Haastatteluun voi valmistautua pohtimalla seuraavia teemoja:

- Ekososiaalinen sivistys varhaiskasvatuksessa
- Dialoginen vuorovaikutus vanhempien ja päiväkodin välillä
- Toiveet, odotukset, kehittämiskohteet ja käytännönesimerkkejä vuorovaikutuksesta

Haastattelut toteutetaan huhtikuun 2021 aikana. Haastattelut tehdään päiväkodin tiloissa ja yhden haastattelun kesto on noin 30 minuuttia.

Ystävällisin terveisin,

Elina Ruponen

Liite 3: Suostumuslomake

AMMATTIKORKEAKOULU
University of Applied Sciences

SUOSTUMUS OPINNÄYTETYÖHÖN OSALLISTUMISEEN

Opinnäytetyö toteutetaan noudattaen tutkilmuseettisen neuvottelukunnan määritelmää hyvää tieteellistä käytäntöä (Hyvä tieteellinen käytäntö, 2012). Olen saanut kirjallista tietoa opinnäytetyön sisällöistä, sen tavoitteista sekä nähnyt opinnäytetyöhön liittyvän haastattelurungon.

Suostun vapaaehtoisesti osallistumaan opinnäytetyön haastatteluun. Henkilötietoja ei kerätä, joten tutkimusrekisteriä ei synny. Antamiani vastauksia ei voi yhdistää minuun jälkikäteen opinnäytetyön kirjallisessa tuotoksessa. Kaikki vastaukset ovat luottamuksellisia. Minulle on selvitetty opinnäytetyön tarkoitus ja siinä käytettävät tiedonkeruun- (haastattelu/ ääninauhotteet) ja tutkimusmenetelmät. Olen tietoinen siitä, että opinnäytetyöhön osallistuminen on vapaaehtoista. Olen myös tietoinen siitä, että opinnäytetyöhön osallistuminen ei aiheuta minulle minkäänlaisia kustannuksia.

Suostun siihen, että minua haastatellaan ja haastattelussa antamiani tietoja ja tiedonkeruussa saatua materiaalia (kuten videointi/valokuvaaminen/ääninauhotteet) käytetään kyseisen opinnäytetyön tarpeisiin sekä sen loppuraportointiin/esittämiseen. Voin halutessani keskeyttää opinnäytetyöhön osallistumisen milloin tahansa ilman, että minun täytyy perustella keskeyttämistäni.

Päiväys ja paikka _____

Opinnäytetyöhön osallistuvan haastateltavan allekirjoitus ja nimenselvennys

Opinnäytetyön tekijän/tekijöiden allekirjoitus ja nimenselvennys

(Vastaajien tiedot eivät tule näkyviin, suostumuslomakkeet kansioidaan ja säilytetään lukitussa tilassa Laureassa)

LIITTEENÄ

Teemahaastattelurunko